مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها

بسم الله الرحمن الرحیم

تصویری از وضعیت اقتصادی کشور؛ چالش‌ها و راهکارها

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی
معاونت پژوهش‌های اقتصادی

خرداد ماه ۱۳۹۹

مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها

چارچوب تحلیل اقتصاد ایران

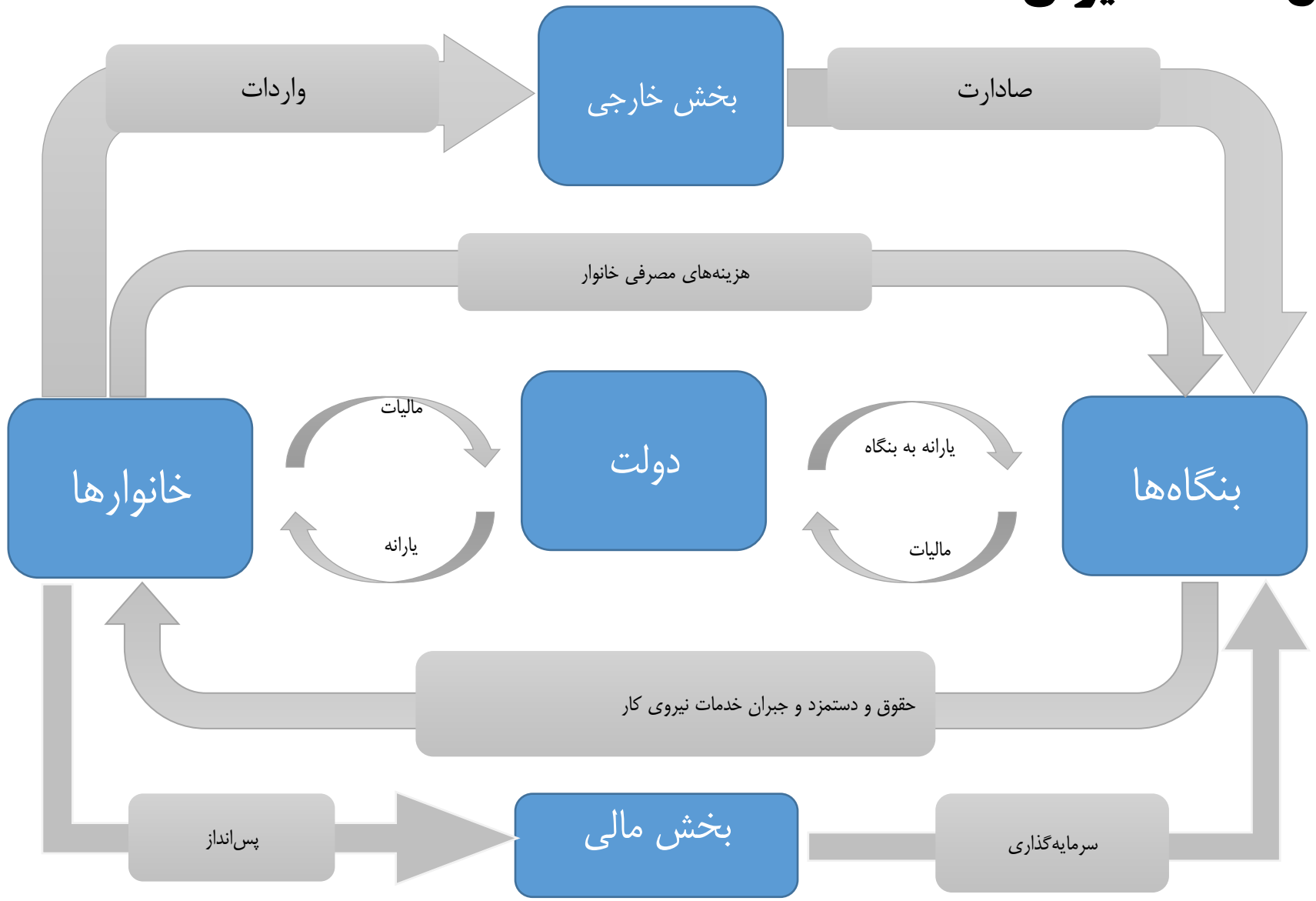

مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها

اقتصاد کلان

مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها

رشد اقتصادی

- نرخ رشد اقتصادی کاهنده
- نوسانات زیاد رشد اقتصادی
- رشد وابسته به نفت

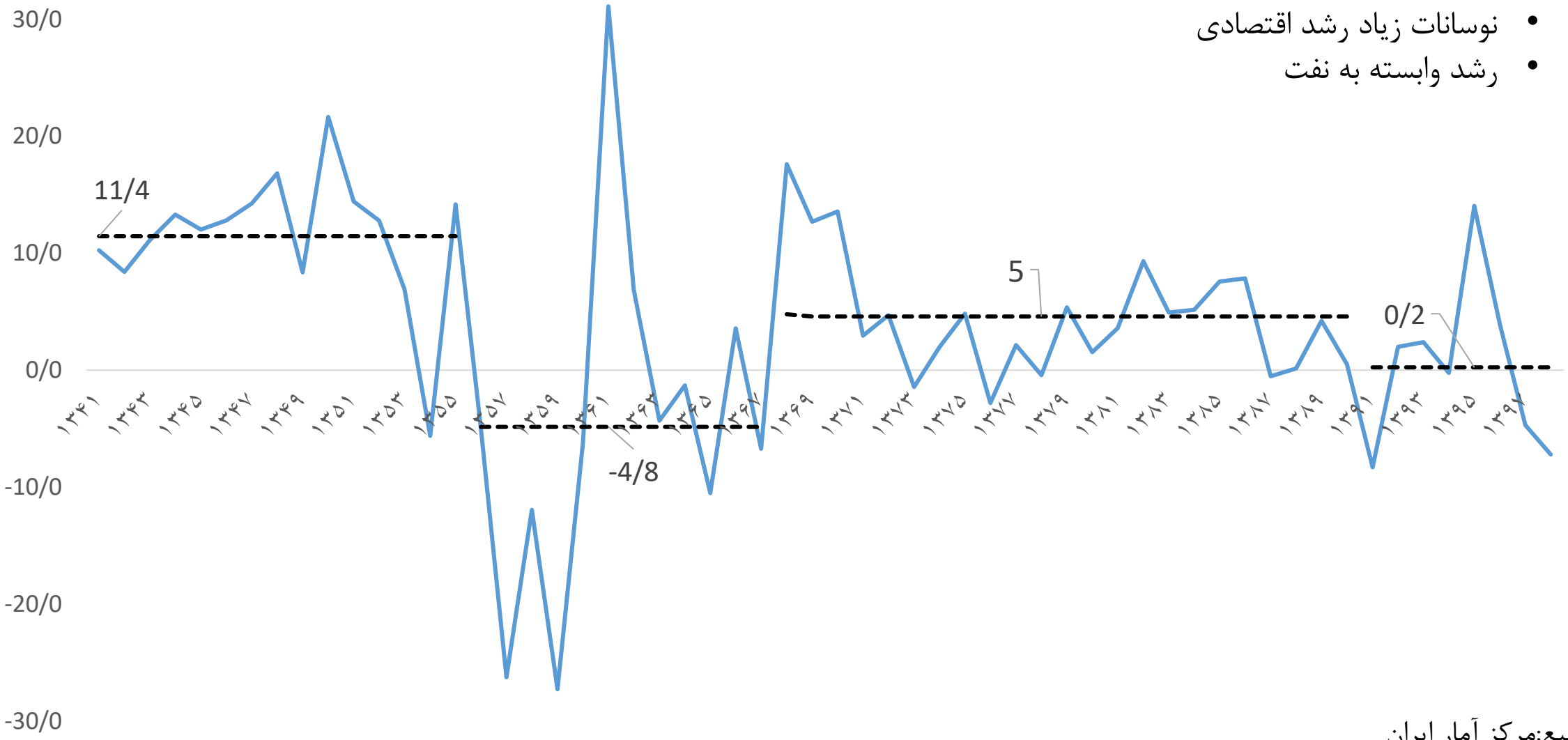

منبع:مرکز آمار ایران

مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها

رشد اقتصادی

- در حالیکه نرخ رشد اقتصادی هدف برنامه های پنجم و ششم توسعه ۸ درصد تعیین شده است متوسط رشد اقتصادی کشور از سال ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۸ نزدیک به صفر درصد بوده است.
- مهمتر از متوسط رشد اقتصادی پایین کشور در سال های اخیر: پر نوسان بودن رشد
- رشد اقتصادی کشور طی این سال ها بین منفی ۸,۳ تا مثبت ۱۴ درصد در نوسان بوده است

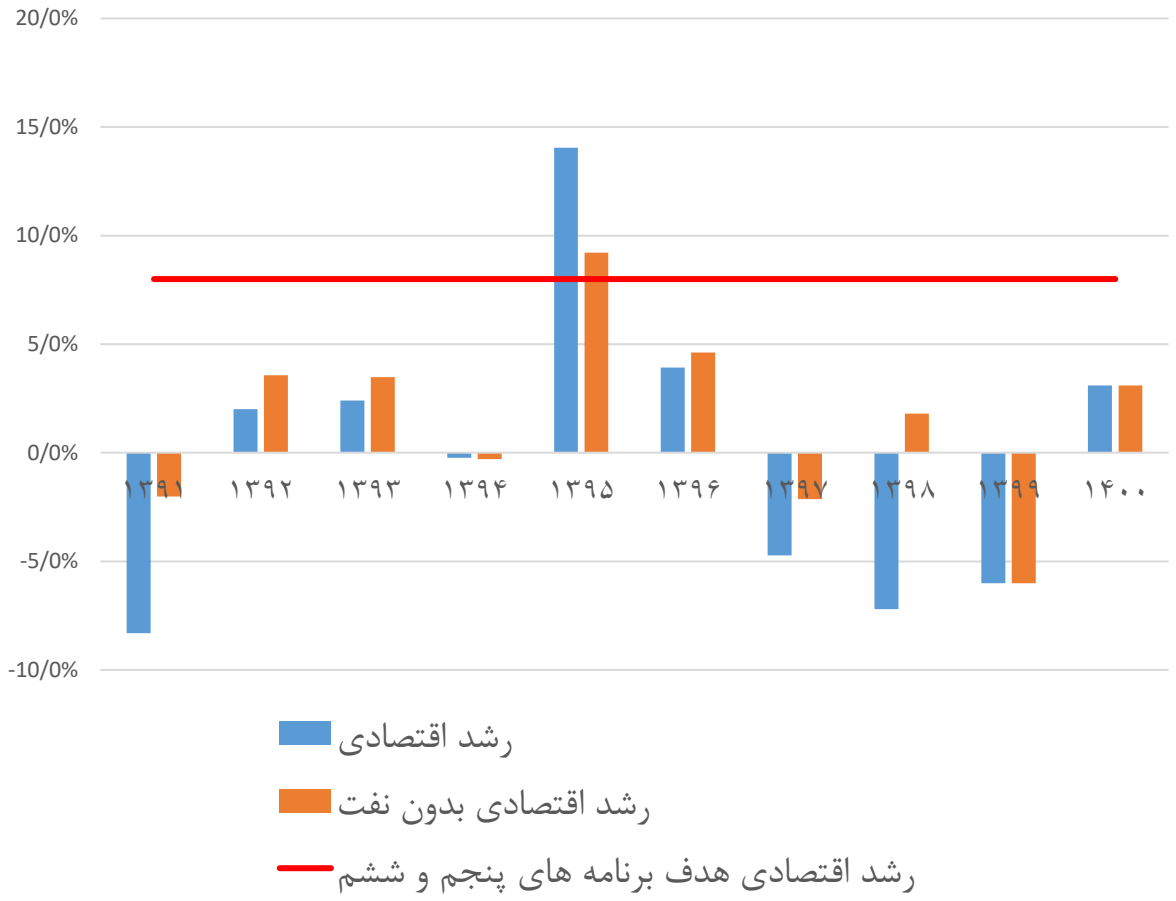

منبع:مرکز آمار ایران، پیش بینی صندوق بین المللی پول

مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها

سرمایه گذاری

تشکیل سرمایه در ماشین الات و ساختمان به قیمت ثابت سال ۱۳۹۰

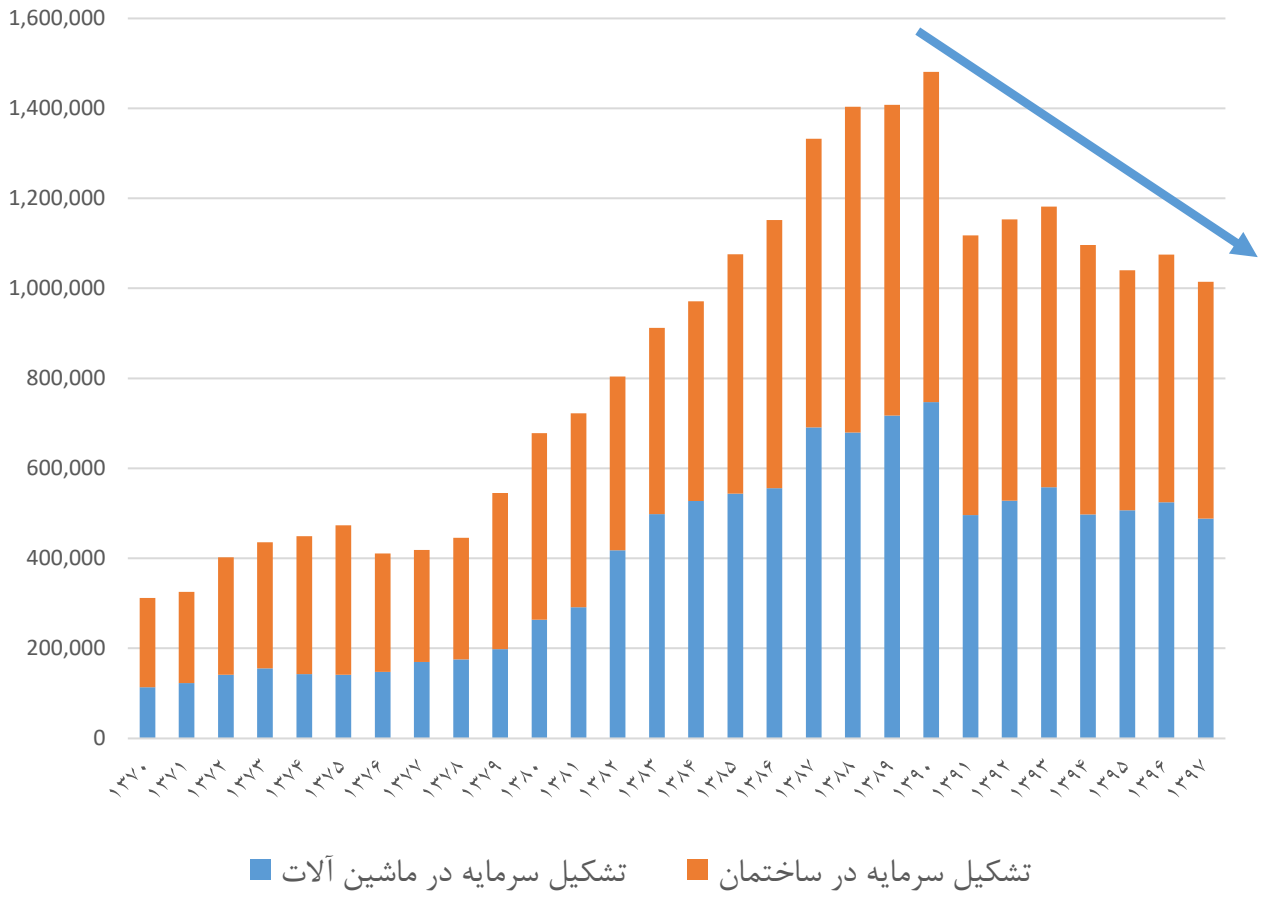

- تشکیل سرمایه ثابت از سال ۱۳۹۰ به بعد همواره روندی نزولی داشته است. این موضوع به خصوص از منظر پتانسیل رشد اقتصادی سال های آینده بسیار هشدار دهنده خواهد بود.
- انباشت سرمایه در بخش نفت و گاز، صنعت، معدن، ساختمان و ارتباطات از سال ۱۳۹۱ به بعد منفی شده است، به گونه‌ای که در ۷ سال ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۶، به طور متوسط سالانه حدود ۲/۲ درصد از میزان سرمایه انباشته شده در این بخش‌ها کاسته شده، این درحالیست که رشد سالانه این بخش‌ها برای ۷ سال قبل از ۹۰ به طور متوسط حدود ۵/۳ درصد بوده است.

نرخ تورم

متوسط نرخ تورم بلند مدت اقتصاد ایران نزدیک به ۲۰ درصد بوده است.

در حالیکه تقریبا همه کشورهای دنیا توانسته‌اند معضل نرخ تورم را حل کرده و متوسط نرخ تورم در سال ۲۰۱۸ در دنیا، ۲,۴ درصد بوده، ایران پس از ونزوئلا، زیمباوه و آرژانتین در رتبه چهارم جهان قرار دارد.

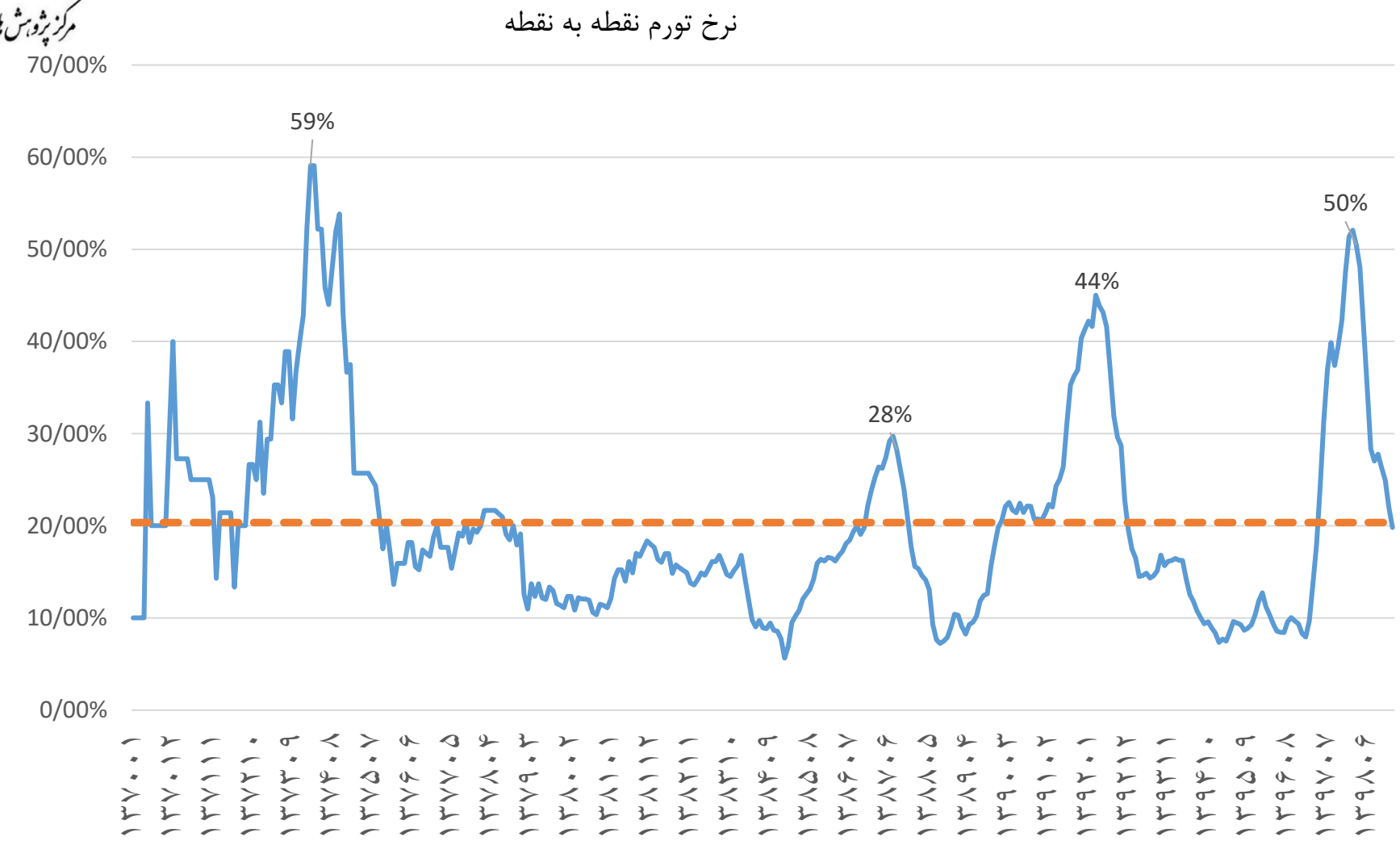

منبع:مرکز آمار ایران

مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها

- **شاغلین جدید**: طی سال های ۱۳۹۴ تا ۱۳۹۸ حدود ۳ میلیون نفر به جمعیت شاغل کشور افزوده شده که نه توسط بخش دولتی یا شرکتی و کارخانه‌ای، بلکه توسط بخش غیرشرکتی و با تمرکز بر خدماتی مانند خرده فروشی و عمده فروشی، تعمیرات، حمل و نقل، واسطه‌گری، خدمات موادغذایی و ... ایجاد شده است. این مشاغل عمدتا دارای قرارداد به معنای متعارف بین بنگاه‌های اقتصادی و کارکنان خود نیستند و تحت پوشش بیمه قرار نمی‌گیرد.

اشتغال ناقص: افراد دارای اشتغال ناقص شامل تمام شاغلانی است که کمتر از ۴۴ ساعت در هفته کار کرده، خواهان و آماده برای انجام کار اضافی بوده اند.

بر اساس آمار مرکز آمار در زمستان ۱۳۹۸ حدود ۲۴۳۸ هزار نفر از شاغلین دارای وضعیت اشتغال ناقص بوده اند.

نرخ اشتغال ناقص در طول سه دهه اخیر حدود ۱۰ درصد بوده است

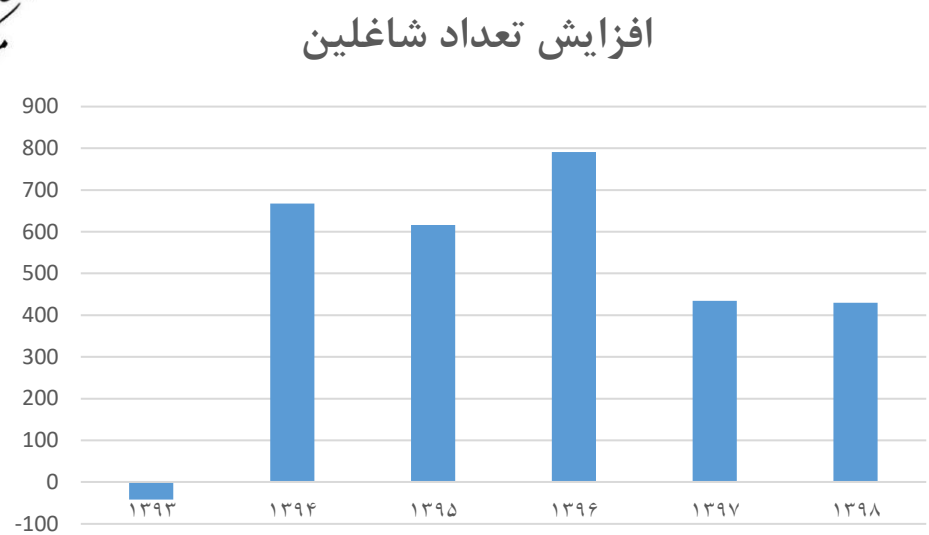

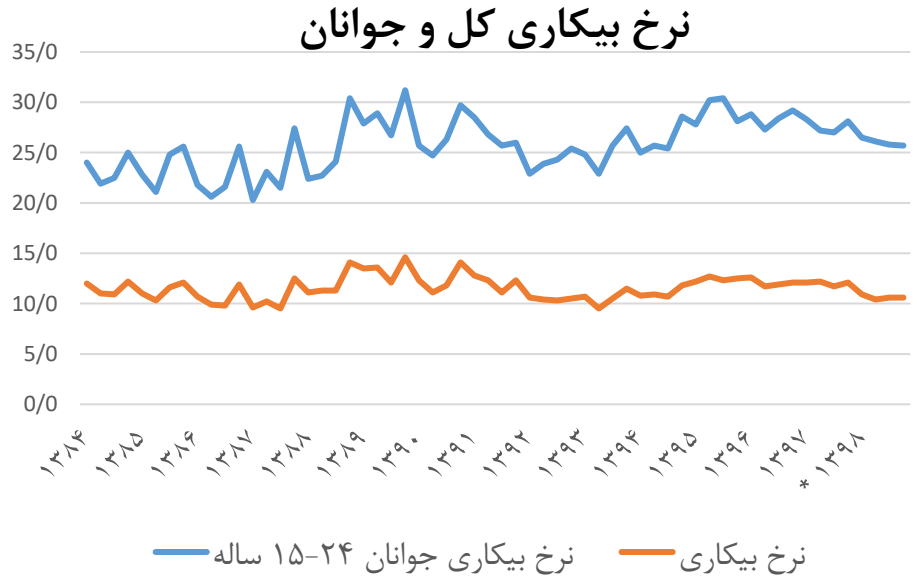

مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها

نرخ بیکاری کل، مردان، زنان، جوانان و فارغ التحصیلان به تفکیک استان های کشور

استان	کل	مردان	زنان	جوانان	فارغ التحصیلان
اردبیل	۹.۳	۸.۸	۱۰.۸	۲۱.۱	۱۵.۸
اصفهان	۱۳.۷	۱۰.۹	۲۳.۳	۲۸.۲	۱۹.۴
البرز	۱۴.۷	۱۱.۲	۳۱.۹	۳۲.۲	۲۰.۸
ایلام	۱۱.۲	۸.۴	۲۱.۴	۳۱.۳	۲۰.۸
آذربایجان شرقی	۱۰.۹	۹.۸	۱۵۶	۲۸.۳	۱۸.۷
آذربایجان غربی	۱۴.۷	۱۴.۴	۱۵.۹	۲۵.۱	۲۲
بوشهر	۱۰.۵	۹.۸	۱۳.۷	۲۵.۶	۱۳.۸
تهران	۱۲.۲	۱۰.۲	۲۰.۷	۲۹.۳	۱۶
چهارمحال و بختیاری	۱۷.۴	۱۶.۴	۲۱.۴	۳۵.۴	۲۱.۶
خراسان جنوبی	۸.۵	۶.۳	۱۵.۱	۲۶.۷	۱۶.۳
خراسان رضوی	۱۰.۷	۹.۷	۱۴.۳	۲۱.۷	۱۶.۵
خراسان شمالی	۱۰.۴	۱۱.۱	۸.۷	۲۰.۴	۱۵.۷
خوزستان	۱۵.۷	۱۲.۷	۲۹.۲	۳۴.۱	۲۲.۴
زنجان	۸.۵	۸.۷	۷.۹	۲۰.۵	۱۳.۵
سمنان	۷.۲	۶.۶	۱۰.۴	۲۰.۳	۱۱.۳
سیستان و بلوچستان	۱۶	۱۵.۲	۱۸.۴	۳۶.۲	۲۰.۹

استان	کل	مردان	زنان	جوانان	فارغ التحصیلان
فارس	۸.۹	۷۶	۱۵.۲	۱۷.۳	۱۵.۳
قزوین	۱۱	۹.۷	۱۷	۲۱	۱۶.۷
قم	۱۰.۸	۸.۹	۲۲۶	۲۳.۳	۱۳.۴
کردستان	۱۴۶	۱۳.۱	۲۱.۵	۳۲.۸	۲۵.۵
کرمان	۱۱.۴	۷۶	۲۸	۳۴.۹	۲۴.۴
کرمانشاه	۱۸.۷	۱۷.۹	۲۱.۷	۳۶	۲۸.۵
کهگیلویه و بویراحمد	۱۳.۳	۱۱.۷	۱۹.۹	۳۱.۵	۲۱.۶
گلستان	۹.۸	۸۶	۱۴.۷	۲۴	۱۳.۳
گیلان	۱۱.۴	۱۰.۲	۱۵	۲۹.۱	۲۱.۸
لرستان	۱۳.۵	۱۲.۳	۲۰.۹	۲۹.۸	۲۳.۲
مازندران	۸.۵	۶.۲	۱۸۶	۲۵.۷	۱۷.۸
مرکزی	۸.۴	۷.۹	۱۳.۱	۲۳.۳	۱۳.۶
هرمزگان	۱۱.۲	۱۰.۹	۱۲.۳	۲۵.۱	۱۶.۱
همدان	۸.۳	۸.۵	۷۵	۲۱.۲	۱۲
یزد	۱۳.۹	۹.۲	۳۰.۴	۳۵.۲	۲۰.۲
کل کشور	۱۲	۱۰.۴	۱۸.۹	۲۷.۷	۱۸.۳

مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها

نوسانات بازار ارز و تصمیمات سیاستگذار

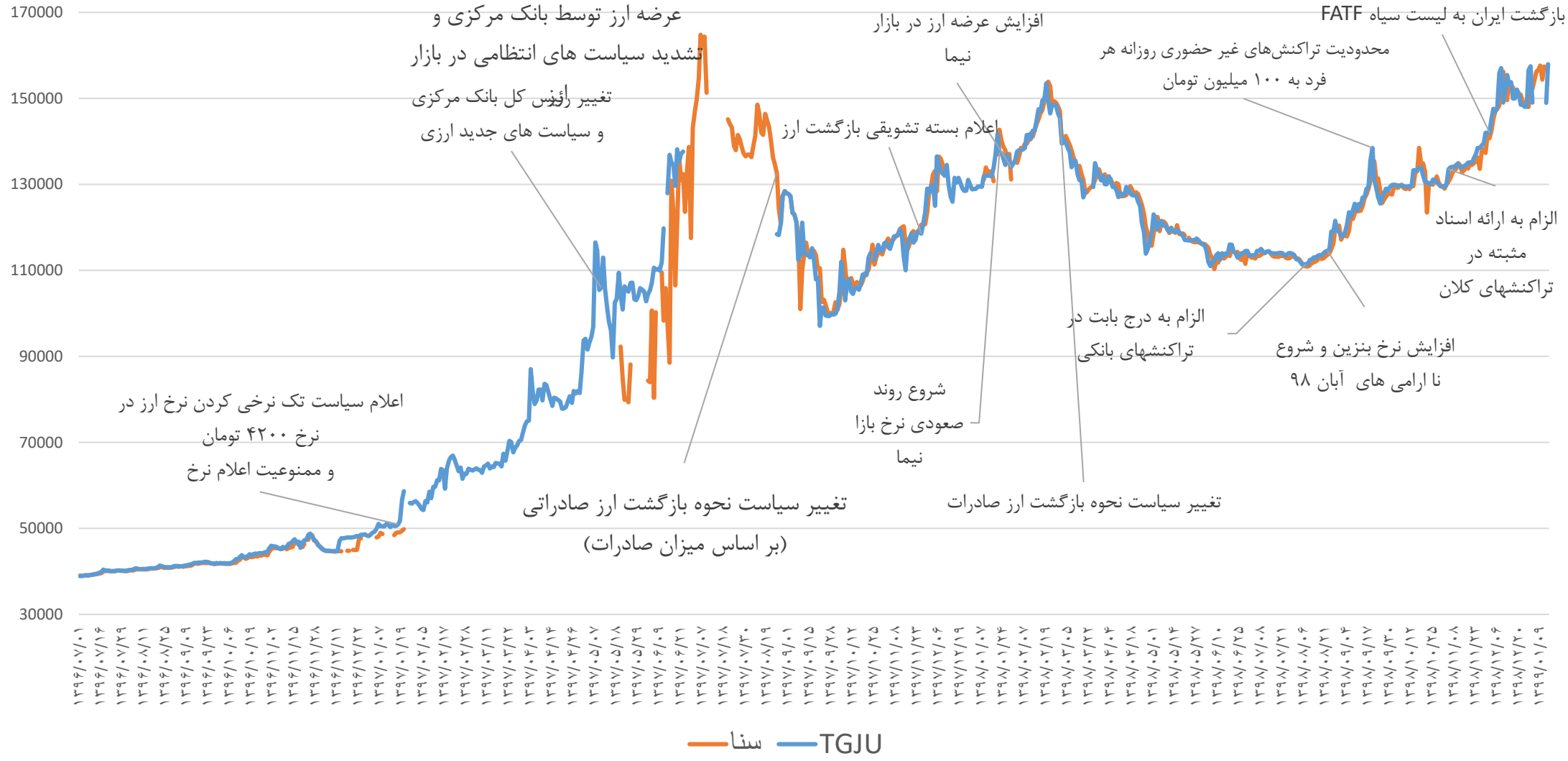

مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها

روند زمانی مهمترین رویدادهای تحریمی کشور

۲۰ دی ۱۳۹۸

تحریم بخش عمرانی، نساجی، معدن و تولید کارخانه‌ای ایران

۲۹ شهریور ۱۳۹۸

درج بانک مرکزی و صندوق توسعه ملی ایران در لیست سازمان‌های تروریستی

۱۸ اردیبهشت ۱۳۹۸

تحریم بخش آهن، فولاد، آلمینیوم و مس ایران

۱۳ آبان ۱۳۹۷

وضع مجدد بخش اصلی تحریم‌ها علیه ایران؛ تحریم بخش کشتیرانی و کشتی‌سازی، تحریم صادرات نفت و محصولات پتروشیمی، تحریم نظام بانکی ایران، تحریم بخش انرژی، تحریم حدود ۷۰۰ شخص، نهاد، هواپیما و کشتی ایرانی

۱۷ مرداد ۱۳۹۷

وضع مجدد بخشی از تحریم‌ها علیه ایران؛ تحریم دسترسی به دلار، تحریم تجارت با طلا، تحریم تجارت بخشی از فلزات، تحریم مبادله با ریال ایران، تحریم بخش خودروسازی

۱۸ اردیبهشت ۱۳۹۷

خروج آمریکا از برجام و اعلام شروع بازه‌های سه‌ماهه و شش‌ماهه بازگشت تحریم‌های آمریکا

مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها

تحریم‌های بین‌المللی

- **تحریم‌های آمریکا علیه اقتصاد ایران در میان‌مدت و چه بسا بلندمدت پایدار خواهد ماند.**
  تکمیل زیرساخت‌های حقوقی مرتبط با تحریم و ماهیت غیرزمان‌دار آنها
  راحت بودن اعمال تحریم برای ایالات متحده(به طور خاص تحریم‌های مالی)
  تحولات بازار بین‌المللی انرژی در جهت خلاف منافع ایران

- **آمریکا بخش‌های کلیدی، ارزآور و البته آسیب‌پذیر اقتصاد ایران را تحت تحریم قرار داده است.**
  تا زمانی که اصلاحات اساسی در اقتصاد داخلی ایران انجام نشود گذر زمان به نفع ایران نخواهد بود.

- **در حال حاضر، تحریم یکی از مهمترین مشخصه‌های اقتصاد ایران است؛ معمولا در روند سیاست‌گذاری و قانون‌نویسی به این پارامتر بی‌توجهی می شود.**
  در برقراری روابط بانکی بین‌المللی، تعیین شرکای تجاری، انتخاب صنایع اولویت‌دار کشور و تعیین روش‌های حمایت از آن‌ها، کاهش وابستگی به درآمدهای نفتی، نحوه حمایت از کسب و کارهای جدید، تسهیل فعالیت برون‌مرزی بخش‌های ارزآور اقتصاد ایران و ... باید به شرایط تحریمی کشور توجه ویژه شود.

- **مقابله با تحریم نیازمند برنامه فعالانه بلندمدت است؛ گام اول در این برنامه، کاهش آسیب پذیری اقتصاد کشور و گام دوم خروج از محدوده تحریم‌پذیری است.**
  تاکتیک‌های دور زدن تحریم باید به تدریج و در بعضی بخش‌ها، جای خود را به استراتژی تقابل علنی با تحریم بدهند. لازمه این تغییر زیربنایی، خروج از محدوده تحریم‌پذیری است.

مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها

خانوارها

مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها

درآمد سرانه

درآمد سرانه کشور از سال ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۸ کاهشی ۳۴ درصدی داشته است. در واقع علیرغم افزایش درآمد اسمی خانوارها قدرت خرید هر فرد ایرانی نسبت به سال ۱۳۹۰ حدود یک سوم کاهش یافته است.

در صورت تحقق رشد اقتصادی ۸ درصدی از سال ۱۳۹۹ به بعد، حداقل به ۶ سال زمان نیاز خواهد بود تا به سطح درآمد سرانه سال ۱۳۹۰ بازگردیم.

درآمد سرانه به قیمت ثابت (میلیون ریال)

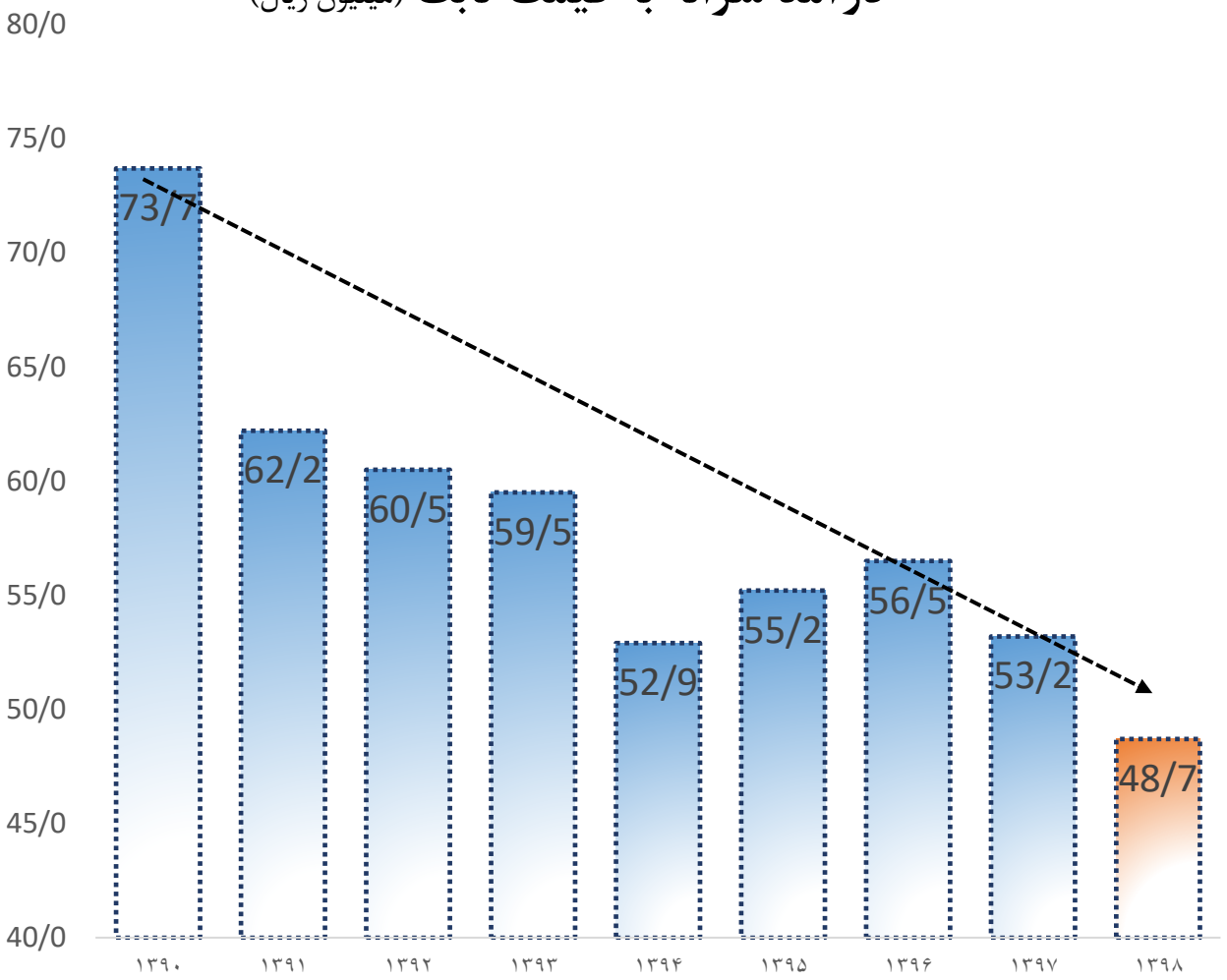

مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها

تحولات هزینه خانوار

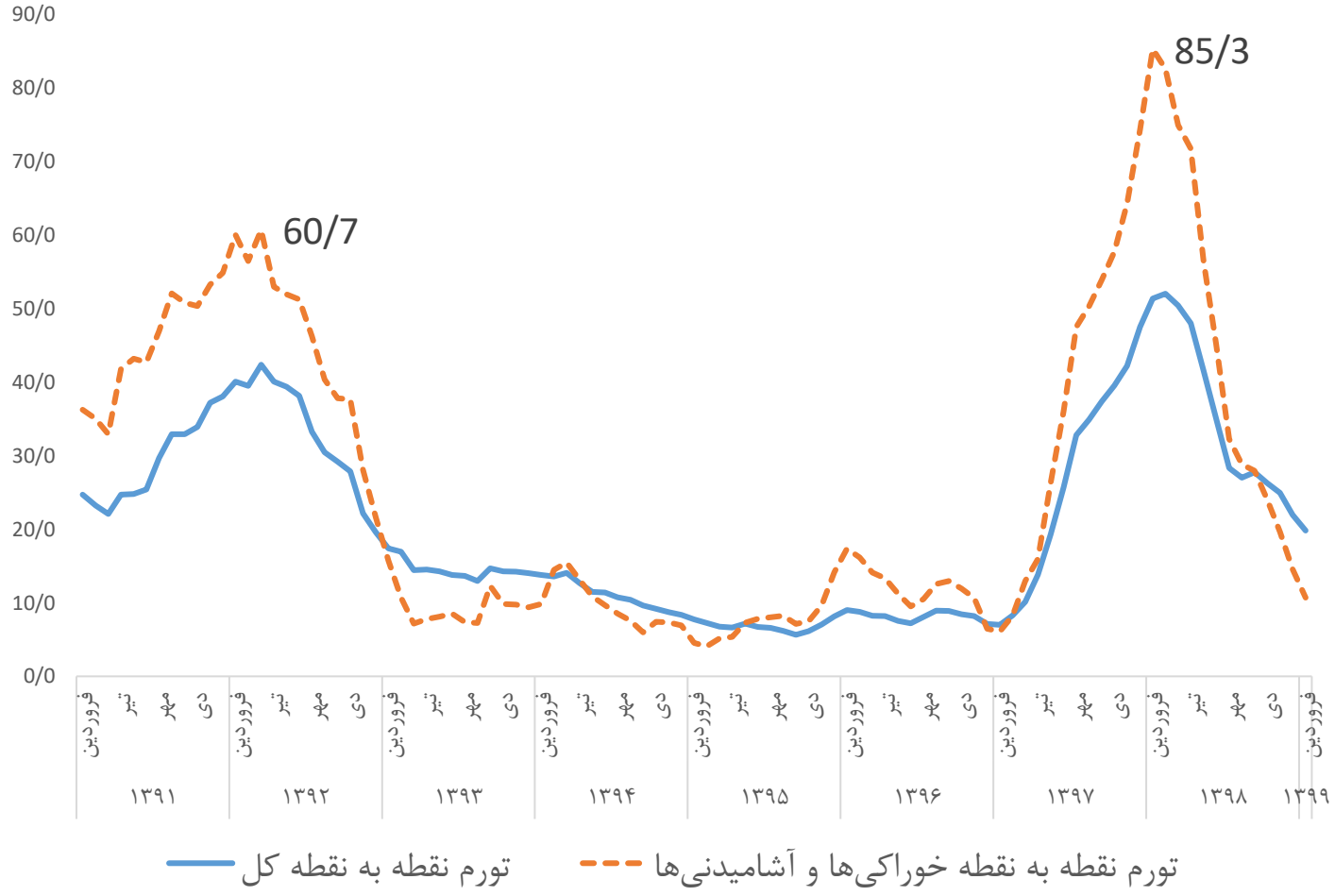

منبع:مرکز آمار ایران

با توجه به سهم بالاتر خوراکی ها در سبد هزینه خانوارهای فقیرتر، نرخ تورم بالاتر خوراکی ها و آشامیدنی ها در سال های اخیر بیانگر بدتر شدن وضعیت معیشتی خانوارهای با درآمد پایین تر نسبت به سایر خانوارها می باشد.

* مقایسه اثر شوک ارزی ۹۱ و ۹۷ بر جهش هزینه خانوار

مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها

وضعیت شاغلین

بنگاه‌های کوچک با توجه به وابستگی بیشتری به منابع داخلی برای تأمین سرمایه در گردش خود و همچنین لزوم پرداخت هزینه‌های جاری با تواتر کوتاه مدت، در معرض آسیب‌های شدیدتر در کوتاه مدت‌هستند. این در حالیست که ۱۵,۴ میلیون از شاغلین کشور در این بنگاه ها مشغول به کارند.

در مشاغل رسمی رابطه کاری شاغل و بنگاه در چهارچوب یک قرارداد با کارفرما تعریف می‌شود که غالبا افراد تحت پوشش بیمه قرار می‌گیرند. این رابطه کاری به دلایل مختلف پایدارتر از مشاغلی است که قرارداد و پوشش بیمه برای نیروی کار وجود ندارد. به طور متوسط نزدیک به ۶۰ درصد از شاغلان تحت پوشش بیمه نیستند

اشتغال کل کشور در سال ۱۳۹۷ به تفکیک اندازه بنگاه‌ها

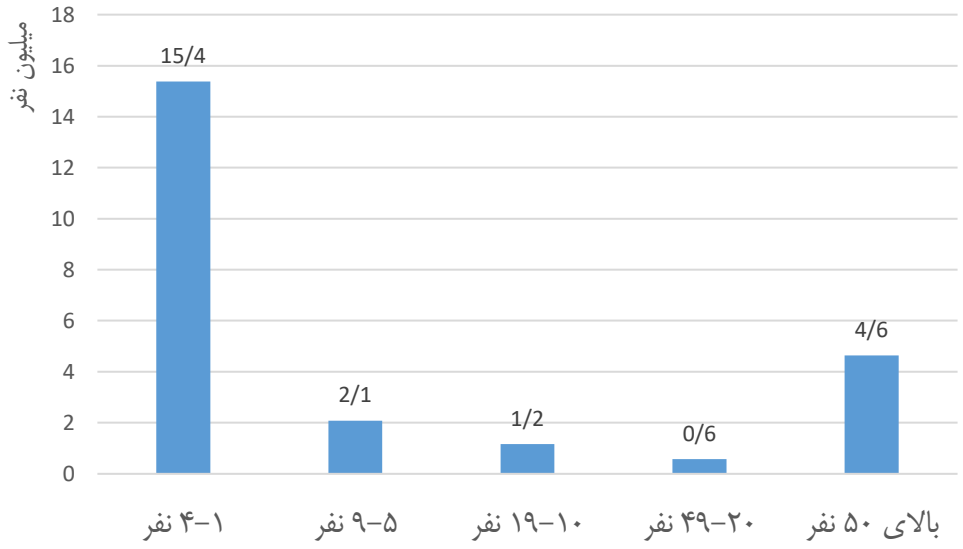

ترکیب جنسیتی مشاغل رسمی و غیررسمی (درصد)

	مرد	زن
اشتغال رسمی	40.6	38.3
اشتغال غیررسمی (بدون بیمه)	59.4	61.7

مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها

شاخص های نابرابری

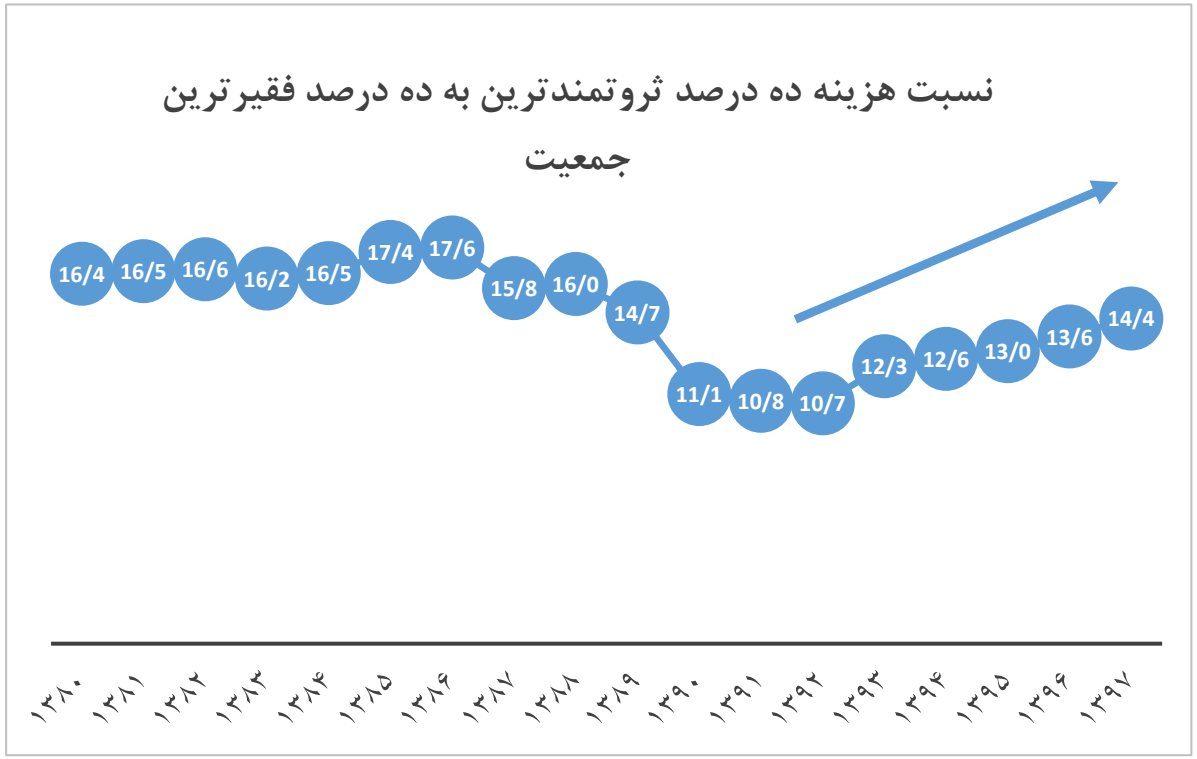

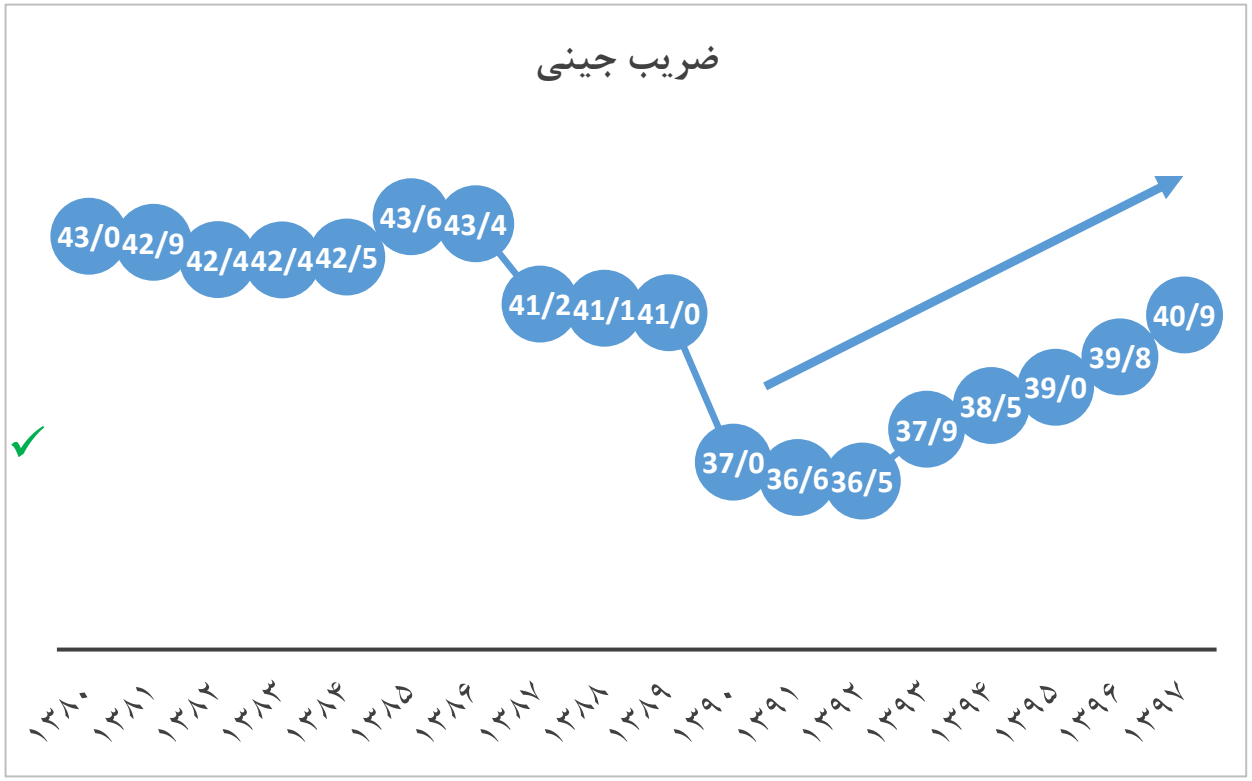

روند صعودی ضریب جینی و نسبت ده درصد ثروتمندترین به ده درصد فقیرترین جمعیت از سال ۱۳۹۲ نشان دهنده افزایش قابل توجه نابرابری و شکاف اجتماعی در نتیجه رشد اقتصادی منفی و تورم بالای اقتصاد طی این سال ها بوده است.

مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها

فقر مطلق

فقر مطلق را می‌توان ناتوانی در کسب حداقل استاندارد زندگی تعریف کرد. در واقع فقر مطلق عدم دسترسی به حداقل‌های معیشت در جامعه را بررسی کرده که با توجه به تفاوت هزینه های زندگی در مناطق مختلف کشور متفاوت می باشد.

نرخ تورم بالا در سال های اخیر منجر به رشد قابل توجه خط فقر در شهر تهران و سایر نقاط کشور شده است. این موضوع در کنار کاهش قابل توجه درآمد سرانه منجر به رشد نرخ فقر در این سال ها شده است و شواهد موجود نشان از روند فزاینده این متغیر در سال های ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹ دارد.

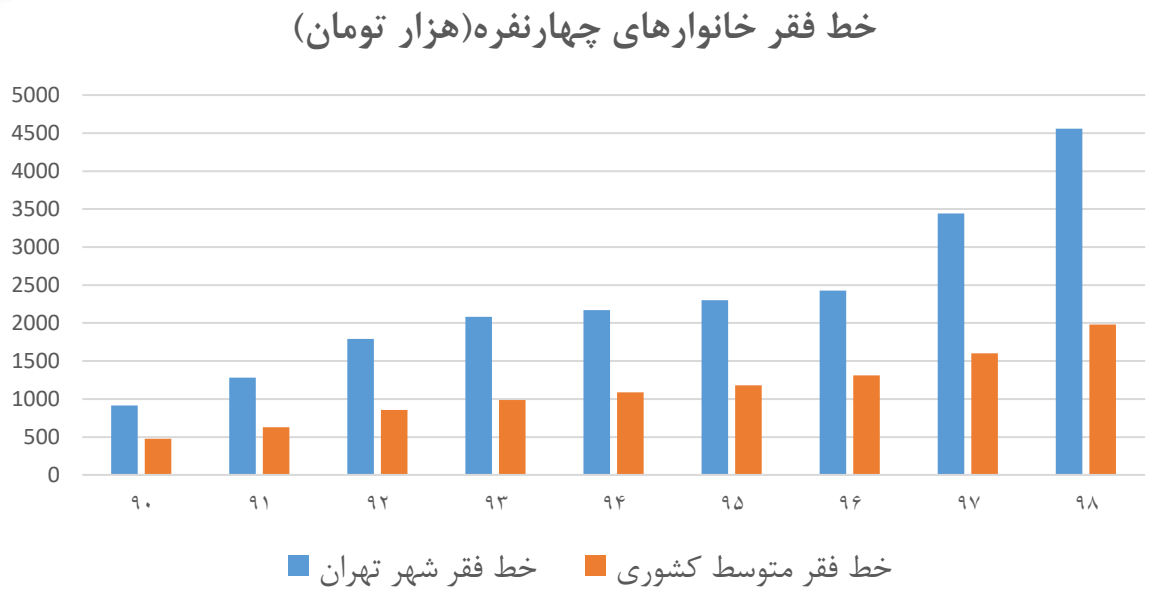

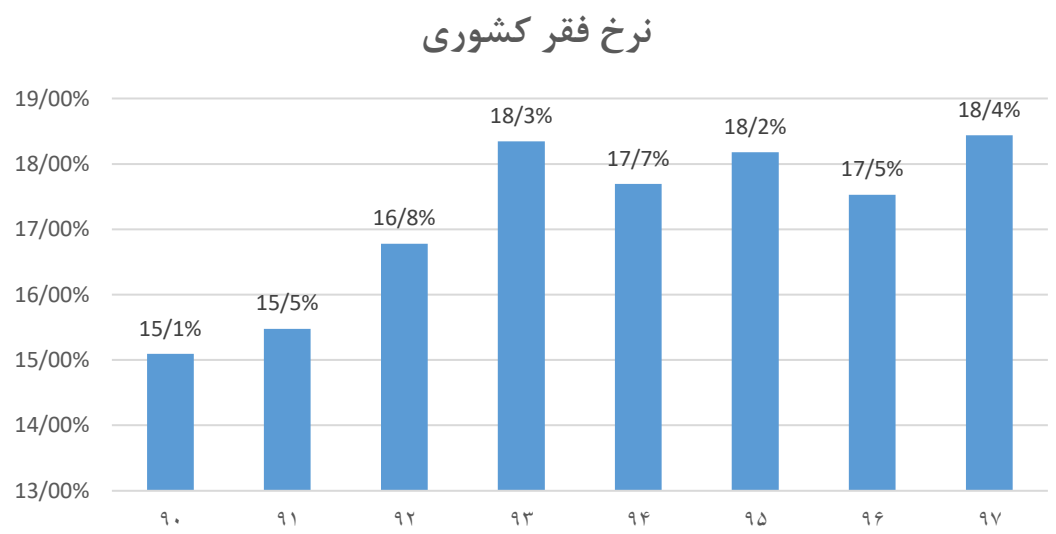

تصویری از وضعیت اقتصادی کشور: چالش‌ها و راهکارها

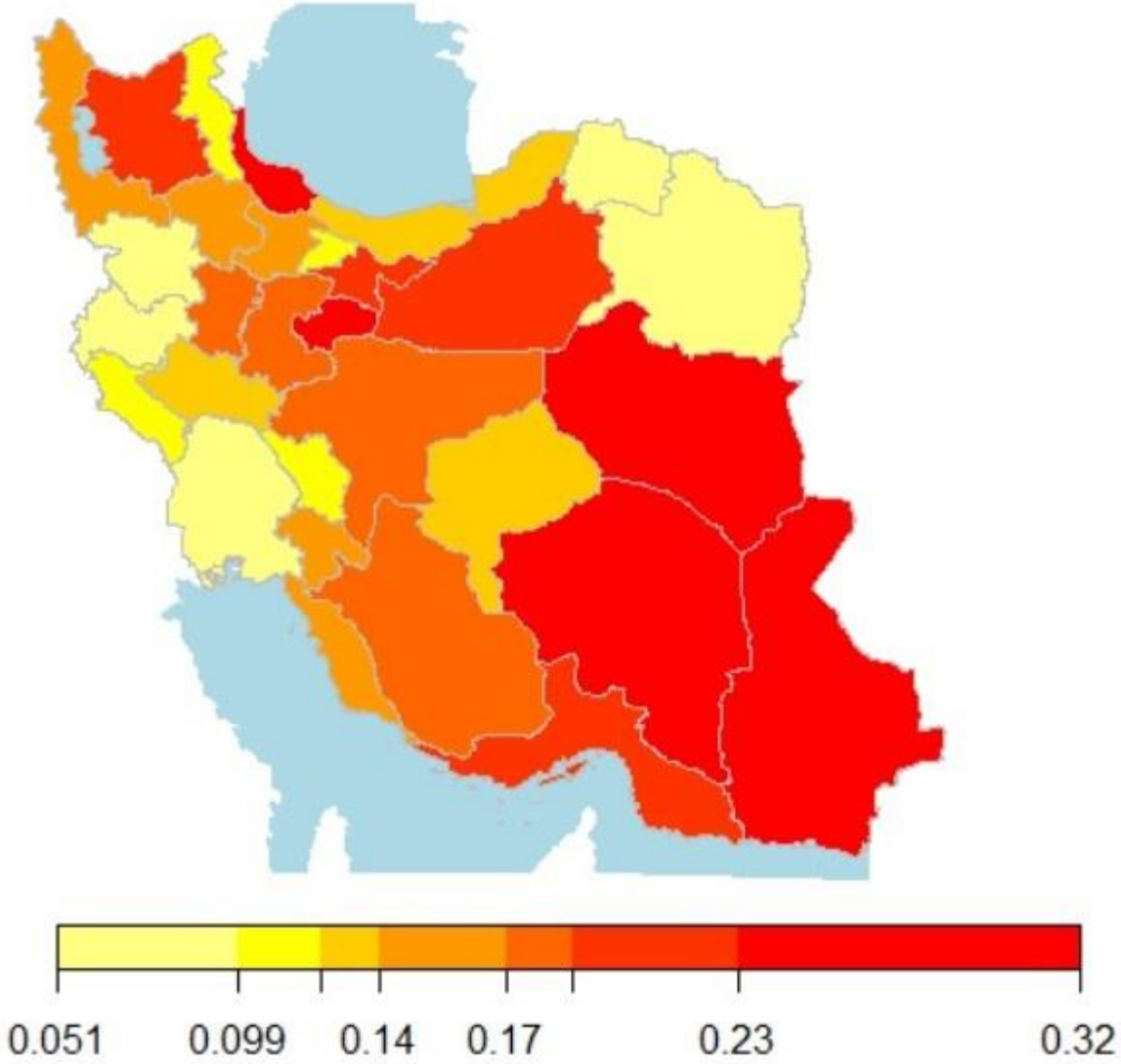

توزیع جغرافیایی فقر در استانهای کشـــور در سال ۱۳۹۷ به یک شکل نبوده و نرخ فقر بین ۵ تا ۳۲ درصد بین استانهای کشـــور متغیـــر بوده است. استانهای نیمه شـــرقی کشـــور بـــا نرخ های فقر به مراتب بالاتری روبـــرو بـــوده اند.

مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها

بنگاه‌ها

مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها

وضعیت محیط کسب وکار
(شاخص رقابت‌پذیری جهانی)

بدترین نماگرهای ایران:

۱. بازار کار (رتبه ۱۴۰ بدترین جهان)
۲. ثبات اقتصاد کلان (رتبه ۱۳۴)
۳. کارایی بازار کالا (رتبه ۱۳۳)

بهترین نماگرهای ایران

۱. اندازه بازار (رتبه ۲۱ جهان)
۲. ظرفیت نوآوری (رتبه ۷۱)
۳. سلامت نیروی انسانی (رتبه ۷۲)

رتبه ایران: ۹۹ از ۱۴۰ کشور جهان و ۱۷ از ۲۰ کشور منطقه (گزارش۲۰۱۹)
در مقایسه با رتبه ۲۰ کشور سند چشم انداز (حاضر در این گزارش)

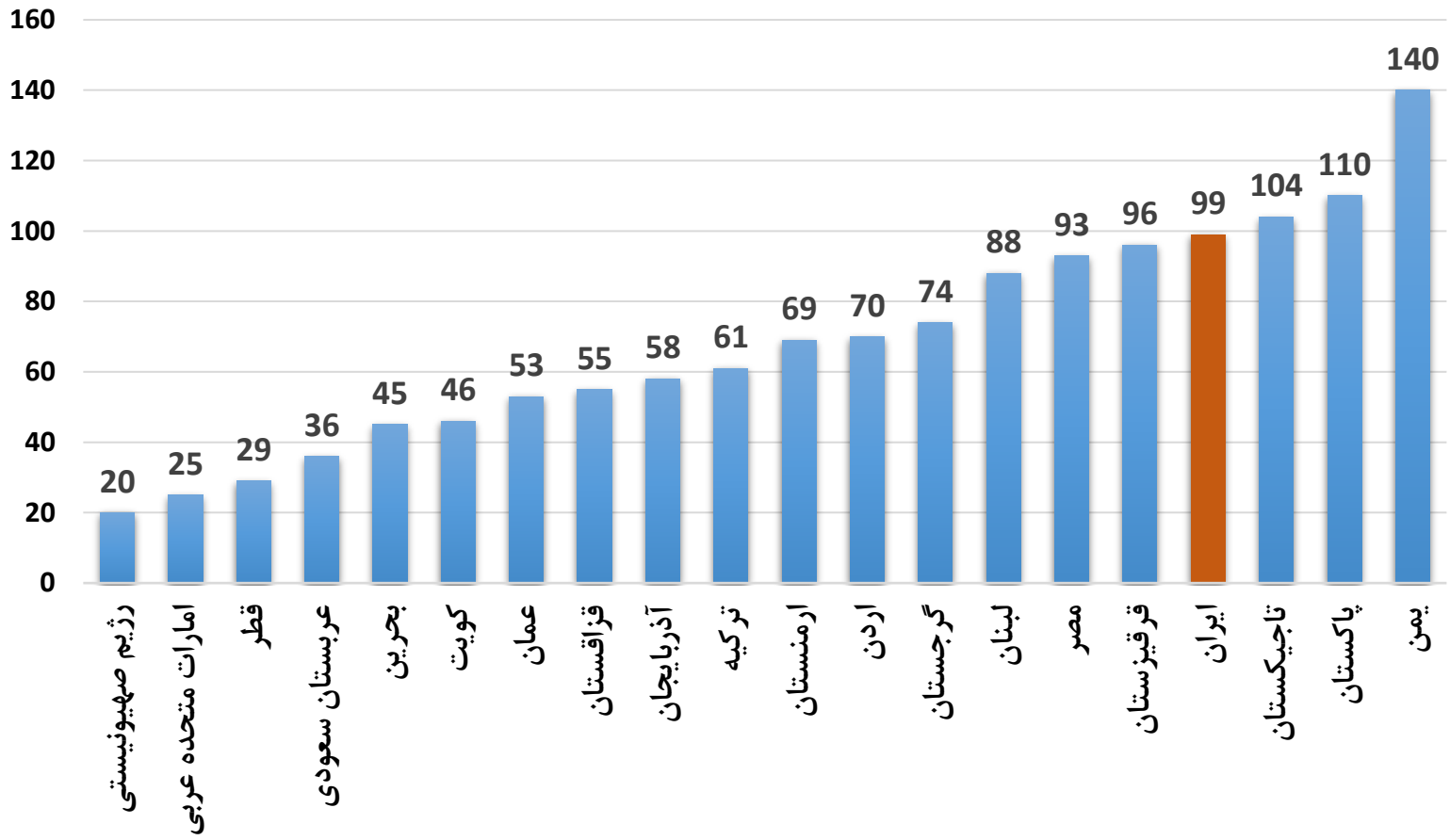

مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها

وضعیت محیط کسب وکار
(شاخص بین المللی انجام کسب کار)

رتبه ایران در شاخص بین المللی انجام کسب کار: ۱۲۷ از ۱۹۰ کشور (۲۰۱۹)
مقایسه رتبه ایران با رتبه ۱۸ کشور سند چشم انداز حاضر در این گزارش

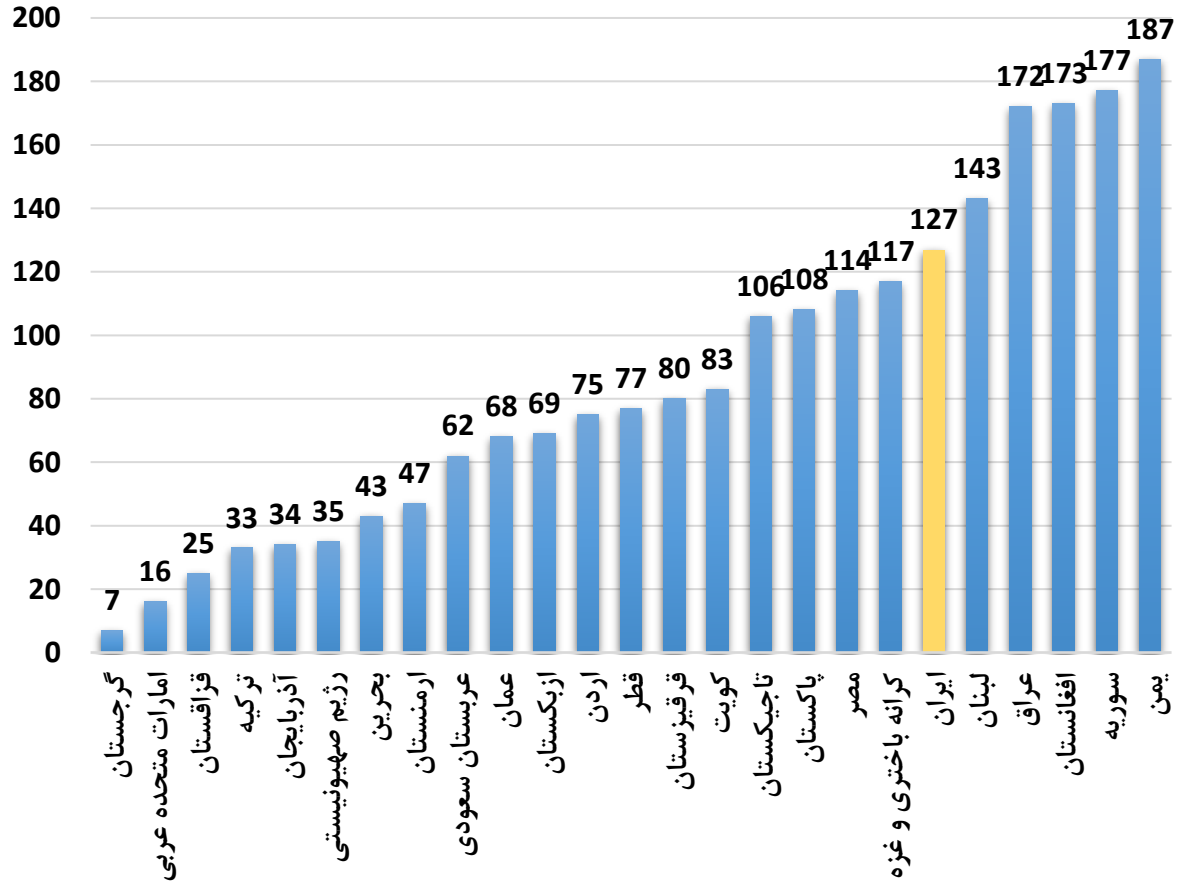

یک نمونه از ۱۰نماگر این شاخص: نماگر شروع کسب وکار

(مراحل و زمان و هزینه تاسیس شرکت با مسئولیت محدود در بزرگترین شهر کشور)

رتبه ایران در این نماگر: ۱۷۸ از ۱۹۰ کشور

نماگر	ایران	متوسط منطقه (منا)	جهان
مراحل	۱۰	٦,٥	۱
زمان (روز)	۷۲	۱۹,۷	۰,۵
هزینه (٪درآمدسرانه)	۱,۱	۱٦,۷	۰

مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها

وضعیت محیط کسب وکار
(شاخص بین المللی حقوق مالکیت)

رتبه ایران در شاخص بین المللی حقوق مالکیت: ۱۰۳ از ۱۲۹ کشور (سال ۲۰۱۹)
مقایسه رتبه ایران با رتبه ۱۸ کشور سند چشم انداز حاضر در این گزارش

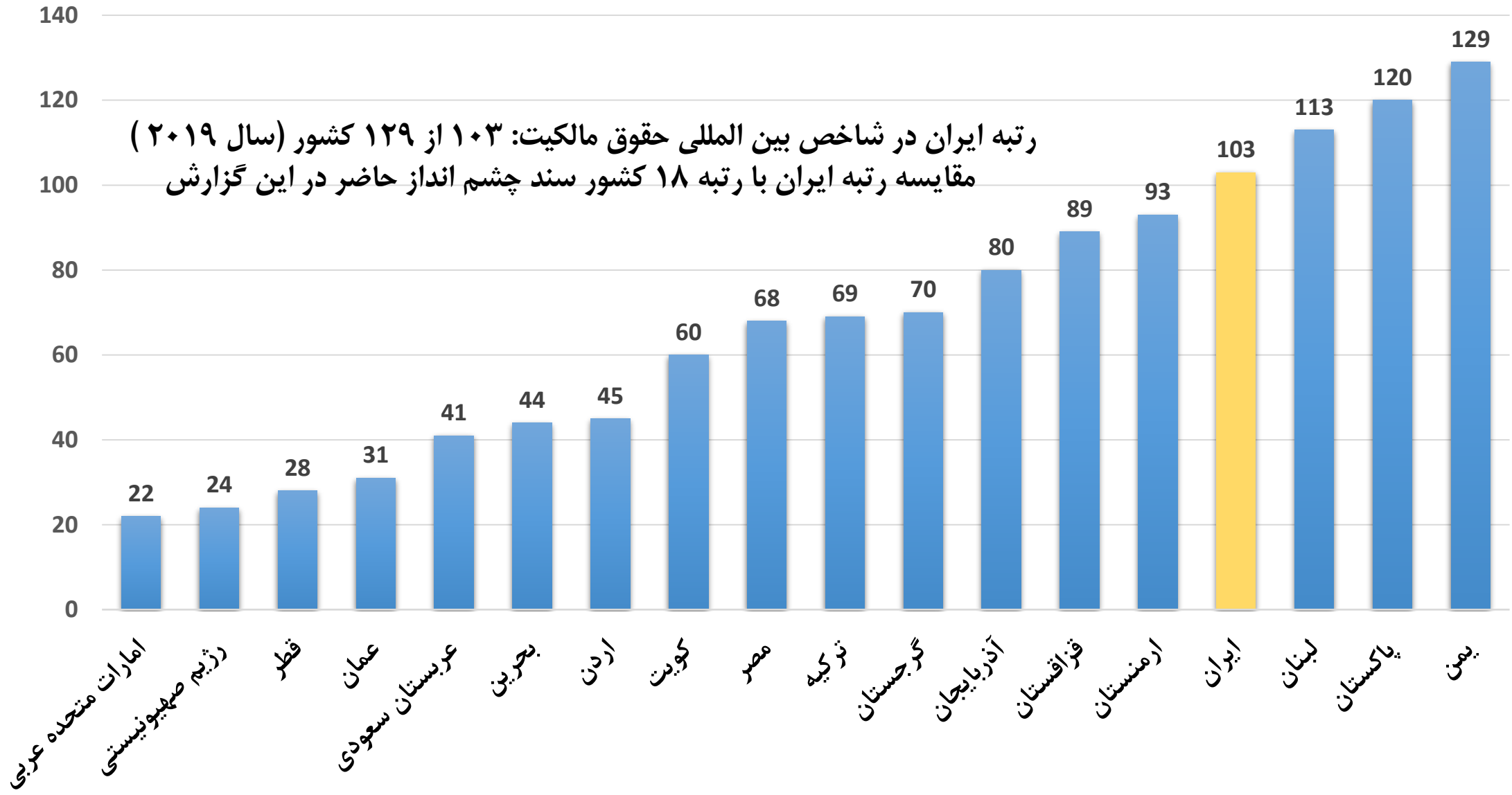

مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها

وضعیت محیط کسب وکار

(شاخص ملی محیط کسب وکار – اتاق های ایران، تعاون و اصناف)

مقایسه وضعیت استانها در شاخص ملی محیط کسب کار (زمستان۹۸)

نامساعدترین مؤلفه کسب‌وکار در سالهای اخیر:

۱- غیرقابل پیش بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات

۲- دشواری تأمین مالی از بانک ها

۳- بی ثباتی سیاست ها، قوانین و مقررات ناظر بر کسب وکار

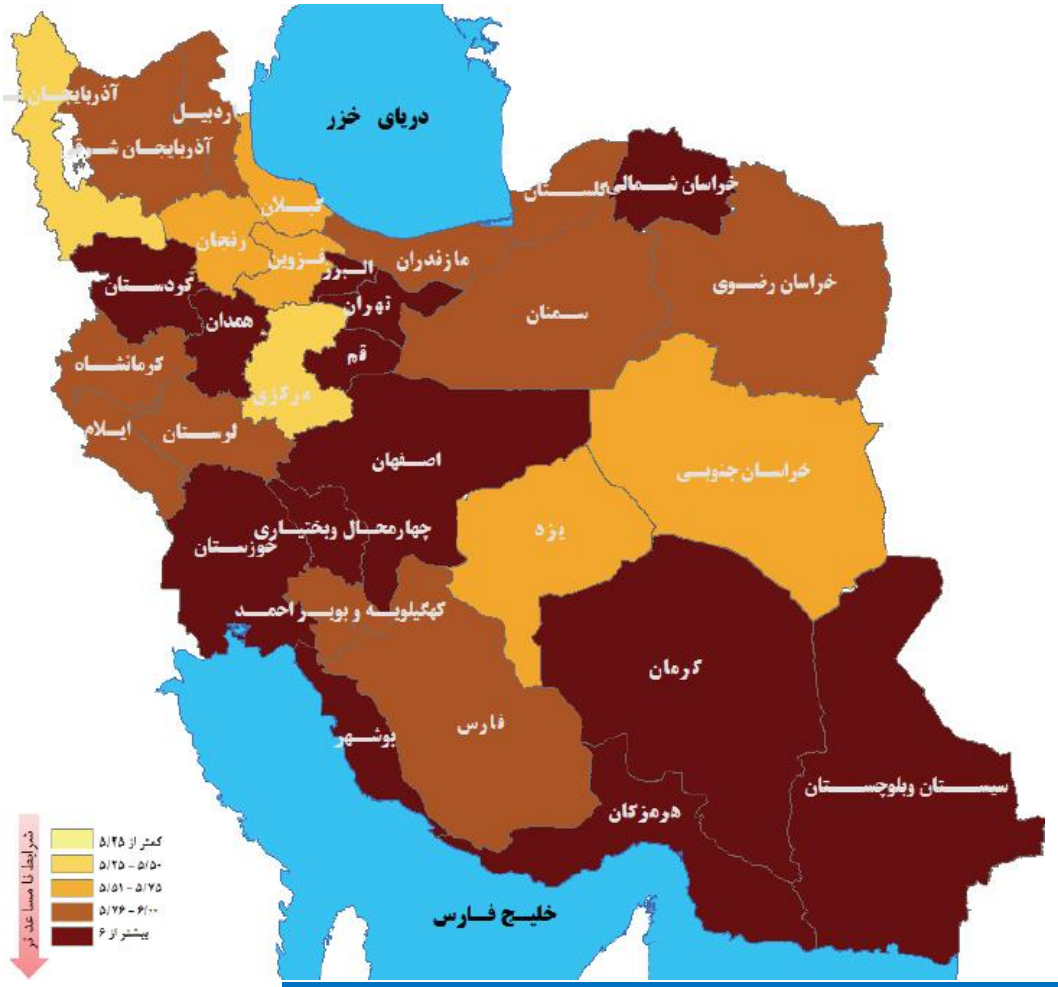

مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها

وضعیت محیط کسب وکار

(شاخص امنیت سرمایه گذاری در ایران- مرکزپژوهشها)

مقایسه وضعیت استانها در شاخص امنیت سرمایه گذاری (پاییز۹۸)

نامساعدترین مولفه امنیت سرمایه گذاری در سالهای اخیر:

(بدترین نمره: ۱۰، وقتی ناامنی بنگاه ها را تعطیل می کند)

۱. عمل مسئولان ملی به وعده‌های داده شده (۸.۳۵)

۲. اِعمال نفوذ و تبانی در معاملات ادارات حکومتی (۸.۲۱)

۳. عمل مسئولان محلی به وعده‌های اقتصادی داده شده (۸.۱۰)

مناسب‌ترین مؤلفه امنیت سرمایه‌گذاری (نسبت به سایر مؤلفه‌ها):

۱. سرقت مالی (پول نقد، کالا، تجهیزات) (۴.۰۱)

۲. رواج توزیع کالای قاچاق (۴.۵۹)

۳. استفاده غیرمجاز از نام و علائم تجاری یا مالکیت معنوی (۴.۷۰)

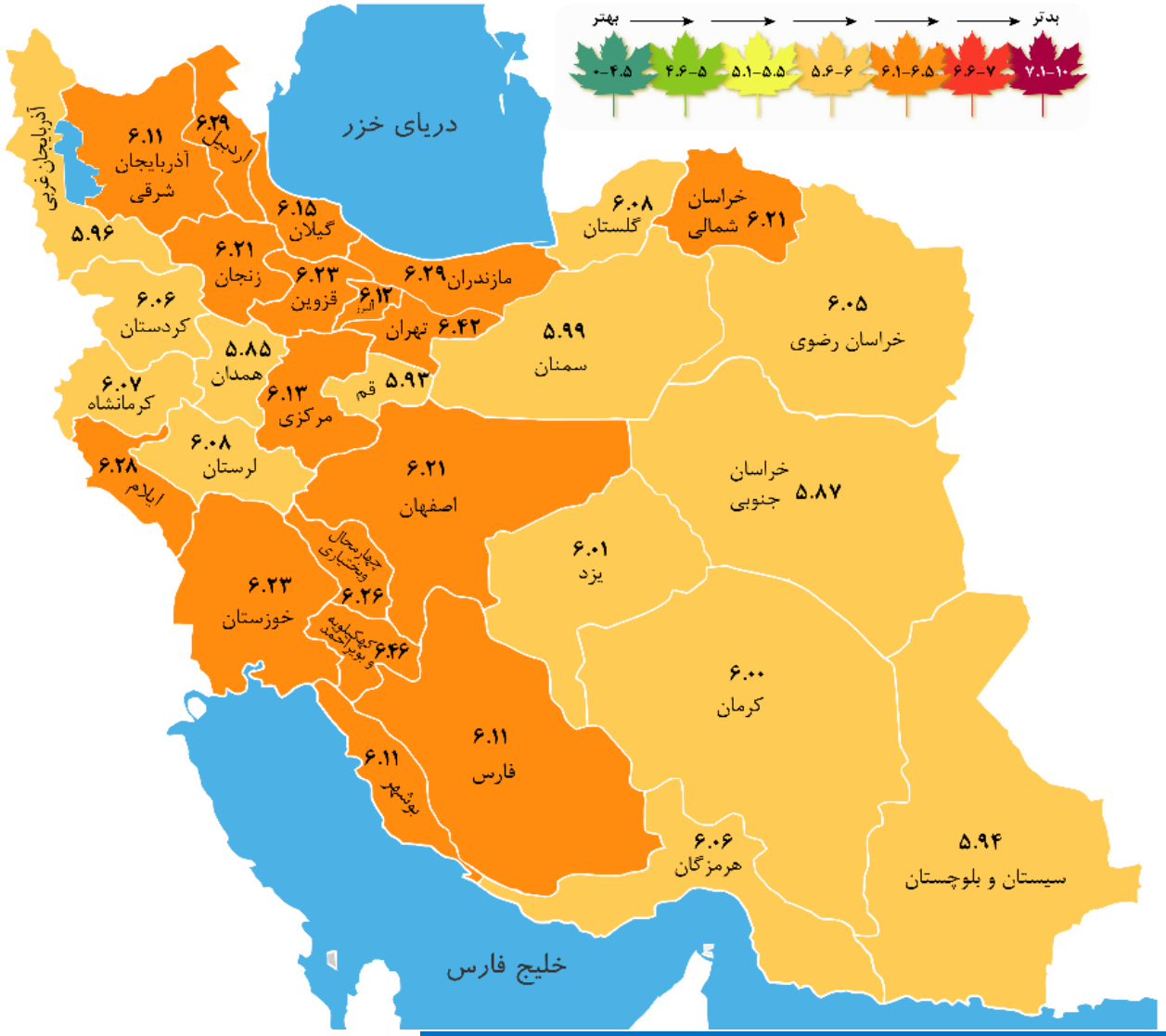

مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها

فرصت ناشی از افزایش اقبال به بازار سرمایه برای تأمین مالی بنگاهها

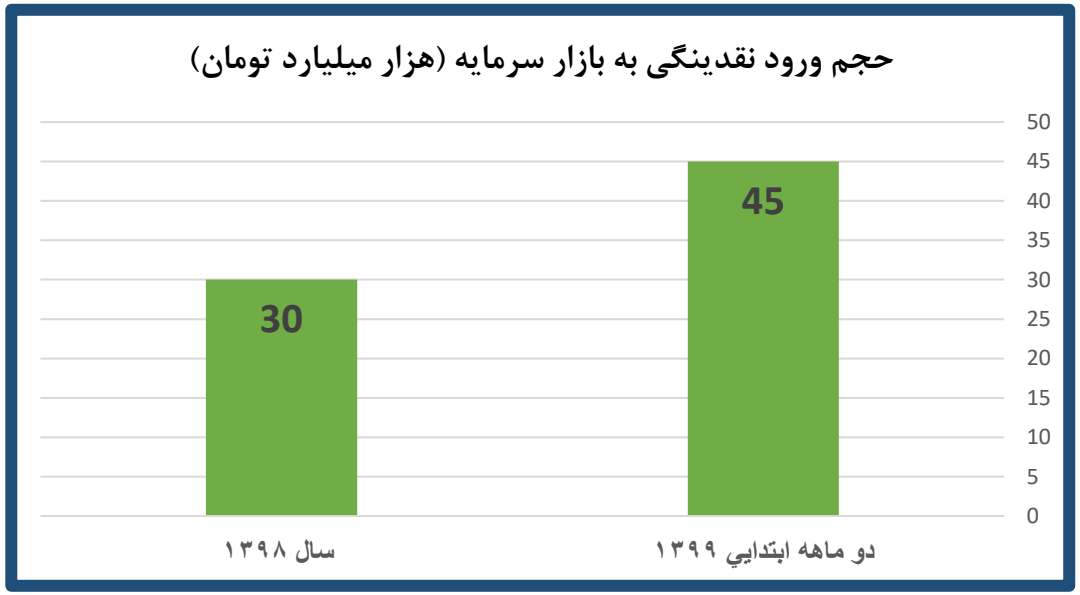

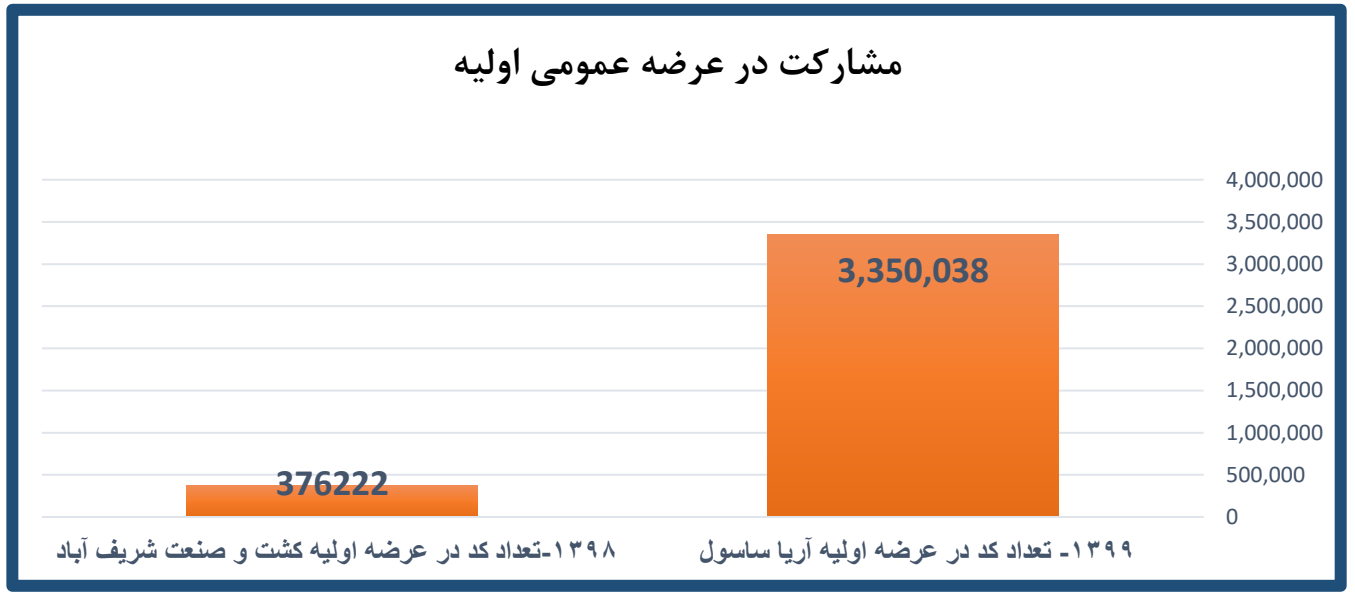

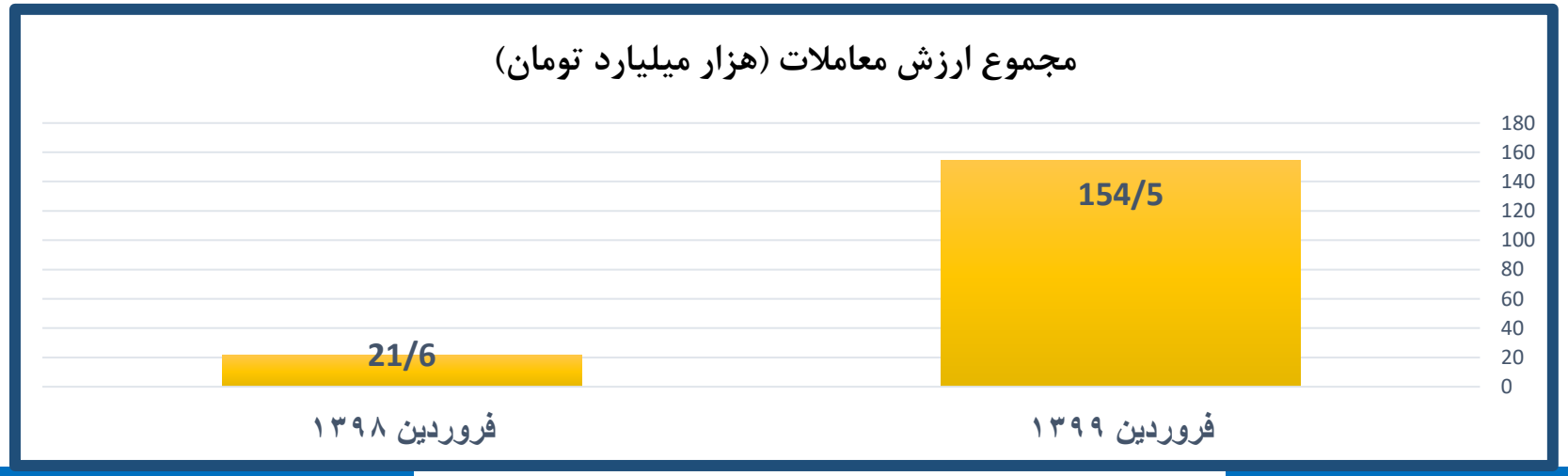

مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها

تامین مالی در بازارسرمایه و مقایسه آن با شبکه بانکی (هزار میلیارد تومان)

نوع تامین مالی		سال ۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۶
اوراق مالی	دولت	۸۸,۱	۴۰,۳	۵۶,۸
	غیردولتی	۱۲,۵	۱۰,۶	۶,۷
	مجموع	۱۰۰,۶	۵۰,۹	۶۳,۵
حقوق صاحبان سهام (افزایش سرمایه و عرضه اولیه)		۴۷	۶۴,۵	۱۷,۸
مجموع تامین مالی		۱۴۷,۶	۱۱۵,۴	۸۱,۳

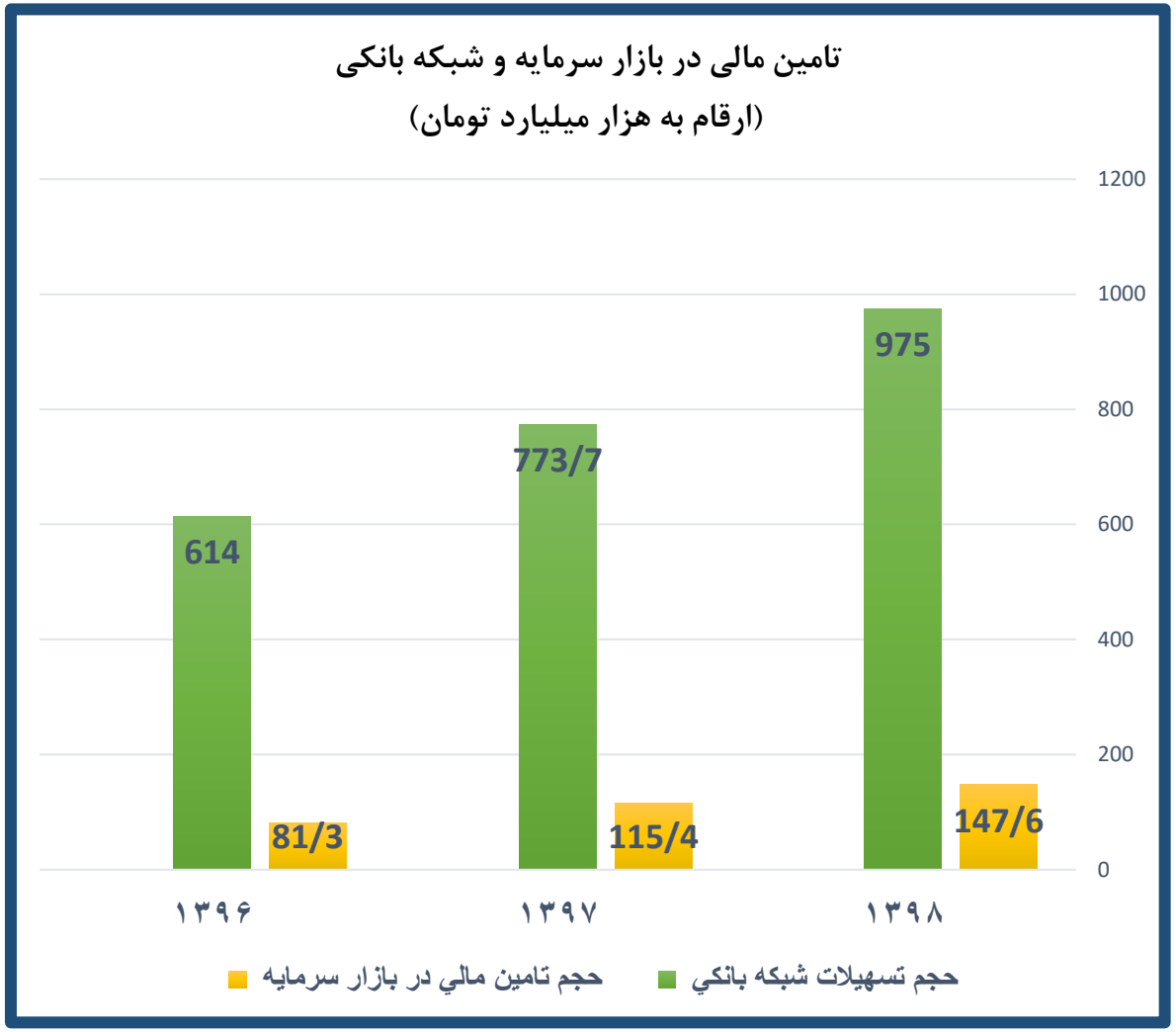

مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها

منابع و مصارف دولت

مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها

شکاف قابل توجه هزینه ها و درآمدها (کسری تراز عملیاتی)

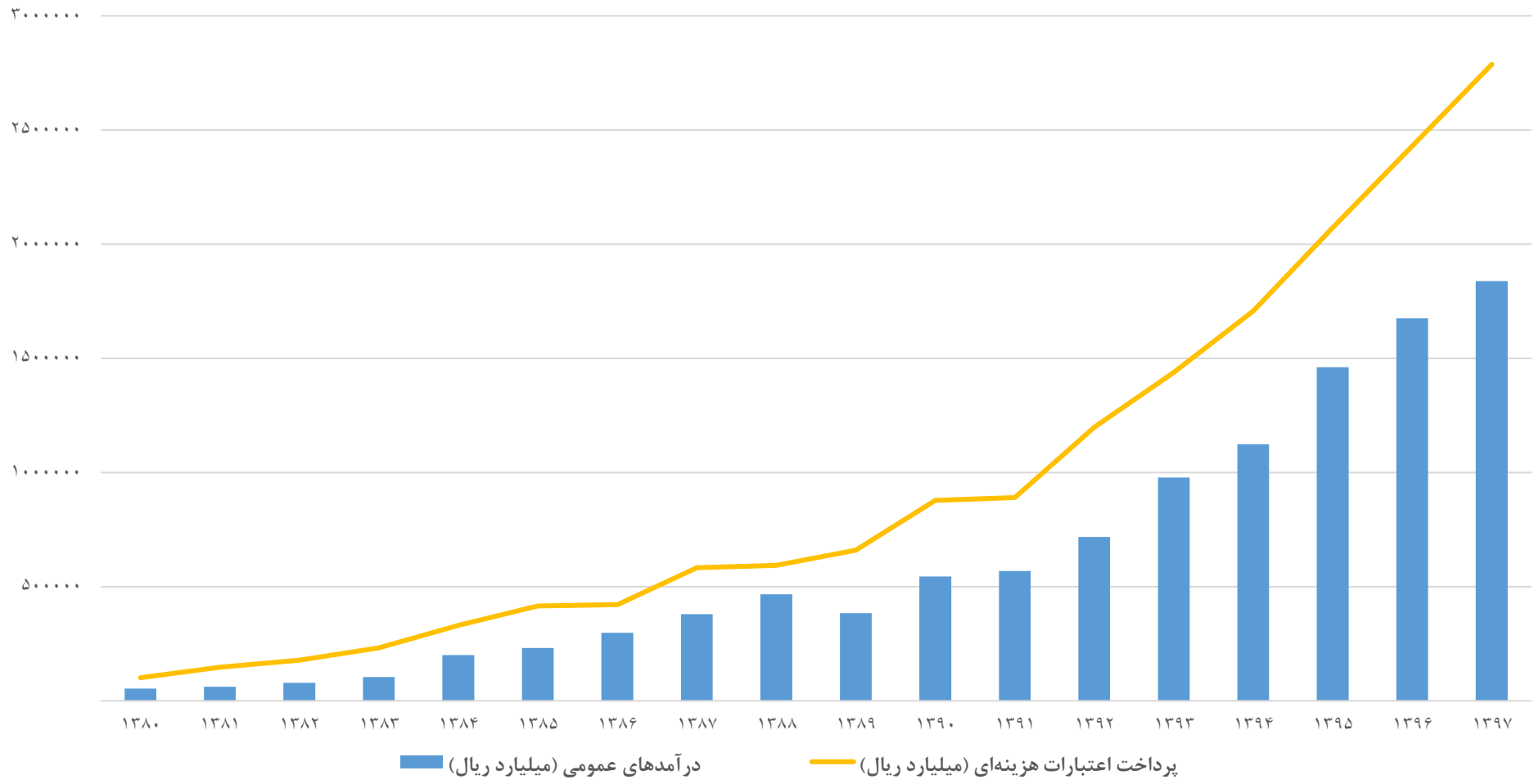

مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها

محل تامین مالی بودجه از محلی غیر از درآمدهای پایدار

طی سالهای اخیر با کاهش منابع حاصل از فروش شرکت های دولتی جبران کسری بودجه از طریق استقراض از صندوق توسعه ملی و انتشار اوراق صورت گرفته است.

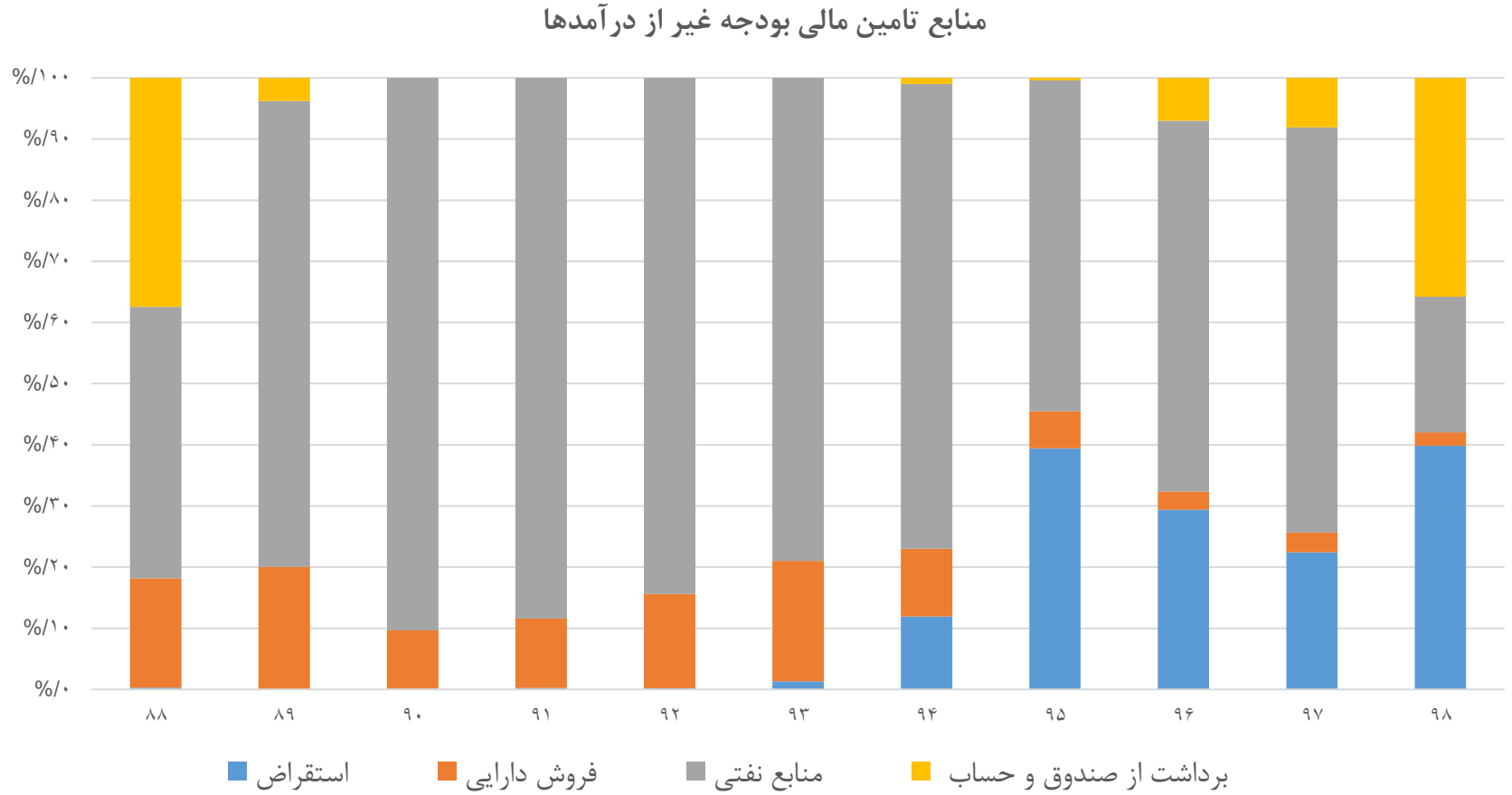

مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها

وضعیت کسری بودجه و بدهی های دولت و شرکت های دولتی

عنوان	تا پایان شهریور ماه ۱۳۹۸ (هزار میلیارد تومان/درصد)
بدهی های دولت	حدود ۵۰۰
بدهی های شرکت های دولتی	حدود ۵۲۵
مجموع بدهی های دولت و شرکت ها	۱۰۲۵
حداقل نسبت اوراق و استقراض از صندوق توسعه ملی به منابع بودجه عمومی در سال ۱۳۹۹ در صورت تأید اصلاحیه بودجه	٪۴۸
نسبت بازپرداخت اوراق به مصارف در قانون بودجه ۱۳۹۹	٪۷

لزوم توجه به مجاری ایجاد بدهی برای دولت و شرکت های دولتی در قوانین و مقررات (ایجاد بدهی به تأمین اجتماعی، بانکها، پیمانکاران و...

شامل:

- ۹۶ همت اوراق در قانون بودجه
- ۷۱ همت استقراض از صندوق توسعه ملی در قانون بودجه
- حدود ۱۱۰ همت مجوز مجدد انتشار اوراق جهت جبران کسری بودجه

مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها

نسبت درآمدهای مالیاتی به تولید ناخالص داخلی

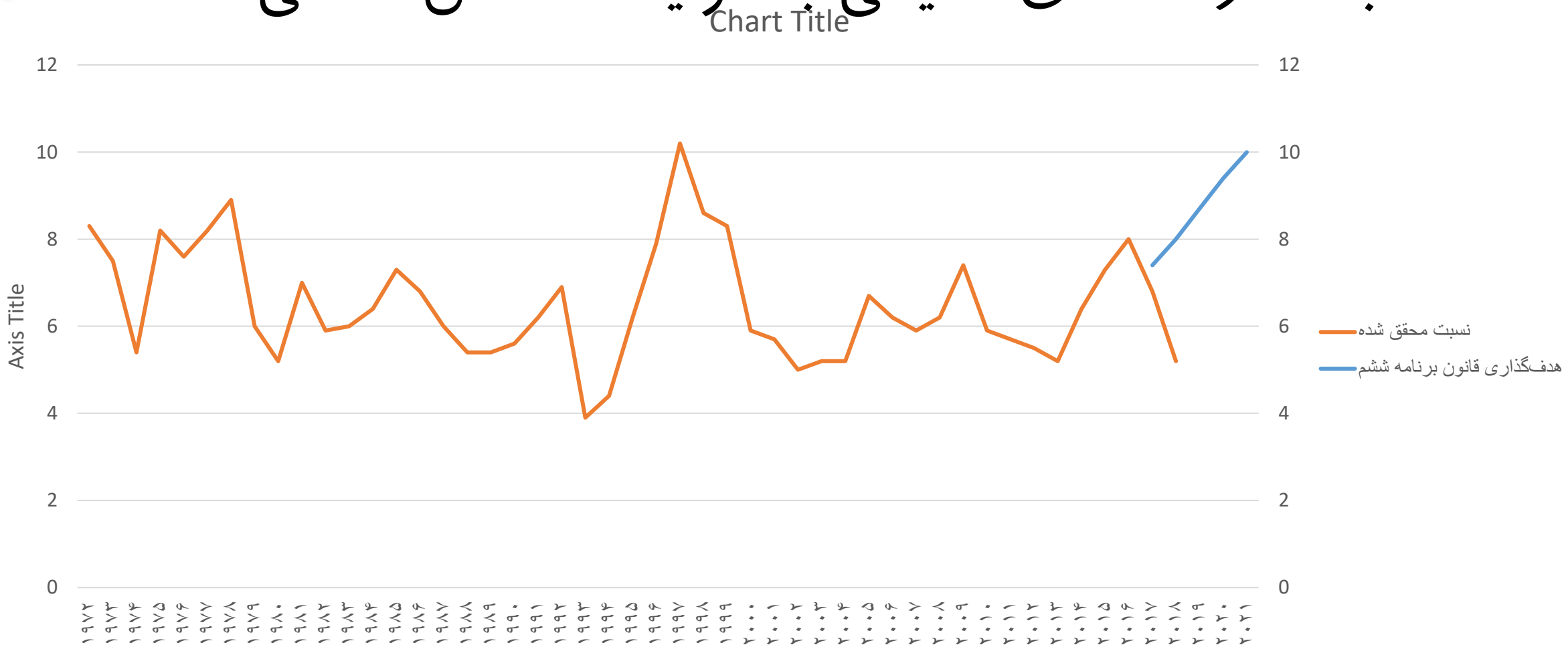

نسبت تقریبا ثابت مالیات به تولید ناخالص داخلی در روند بلند مدت
فاصله از اهداف در نظر گرفته شده در برنامه ششم توسعه

مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها

نحوه توزیع بار مالیاتی (پایه های مالیاتی و دهک های مختلف درآمدی)

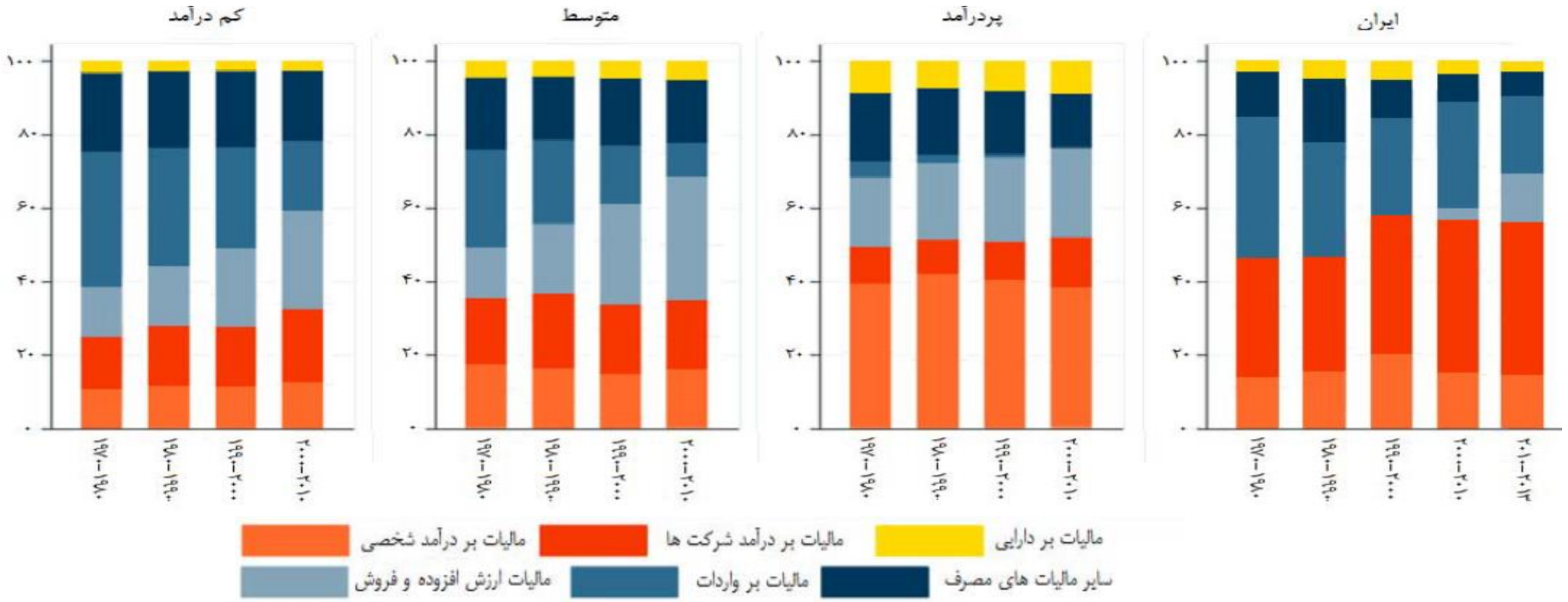

برگرفته از گزارش مؤسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه ریزی

مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها

مقایسه نرخ موثر مالیات دهک های مختلف درآمد در ایران و آمریکا

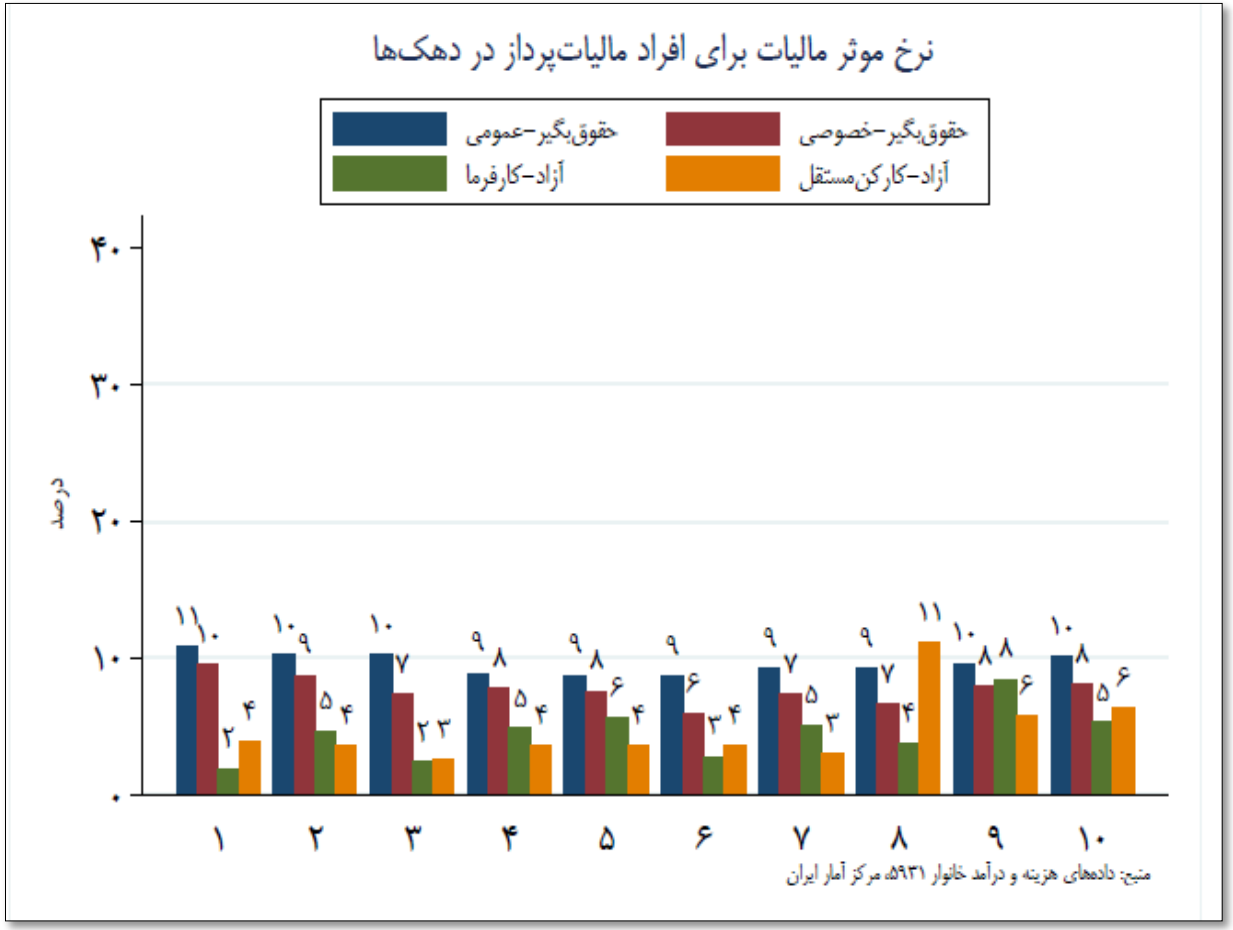

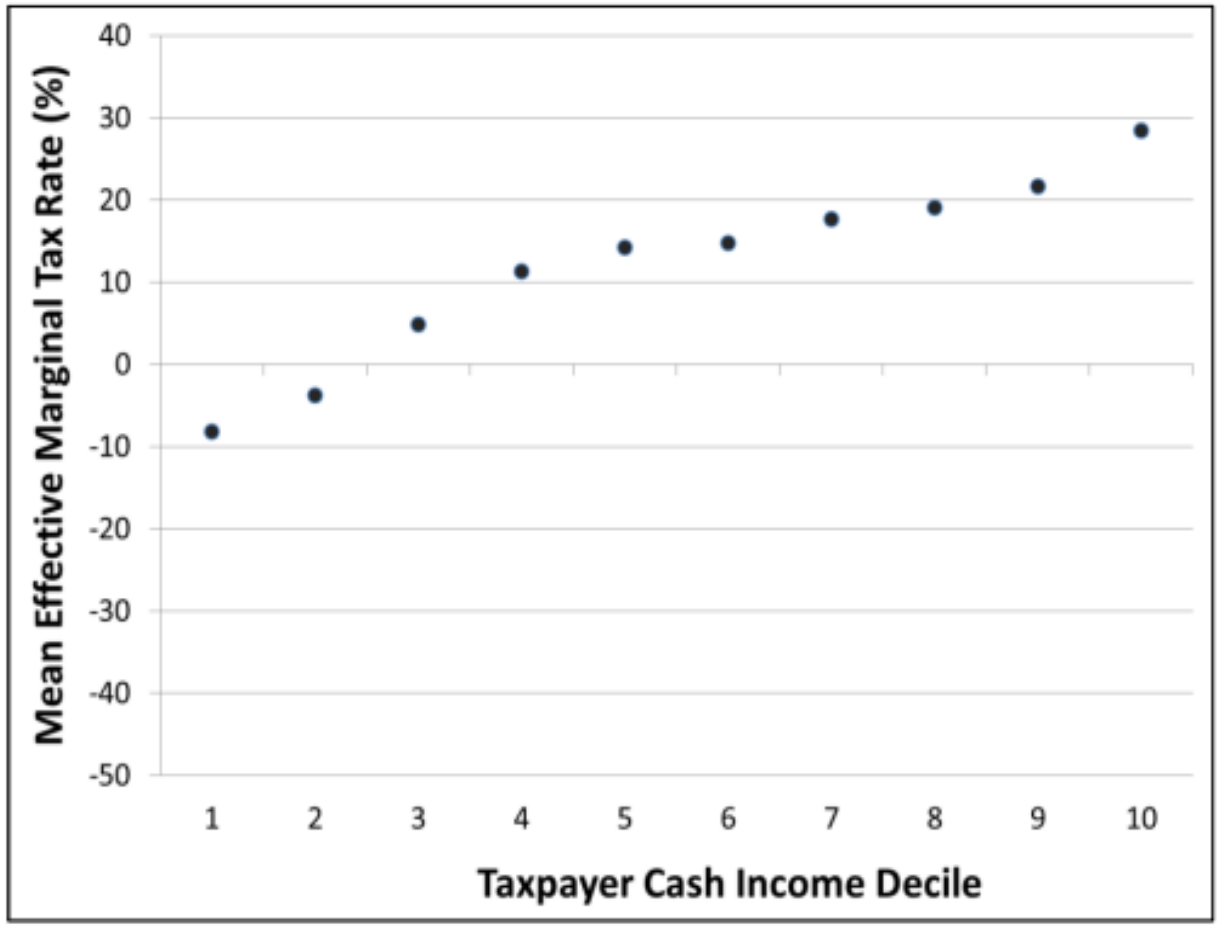

مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها

بازارهای مالی

مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها

رشد پایه پولی و نقدینگی

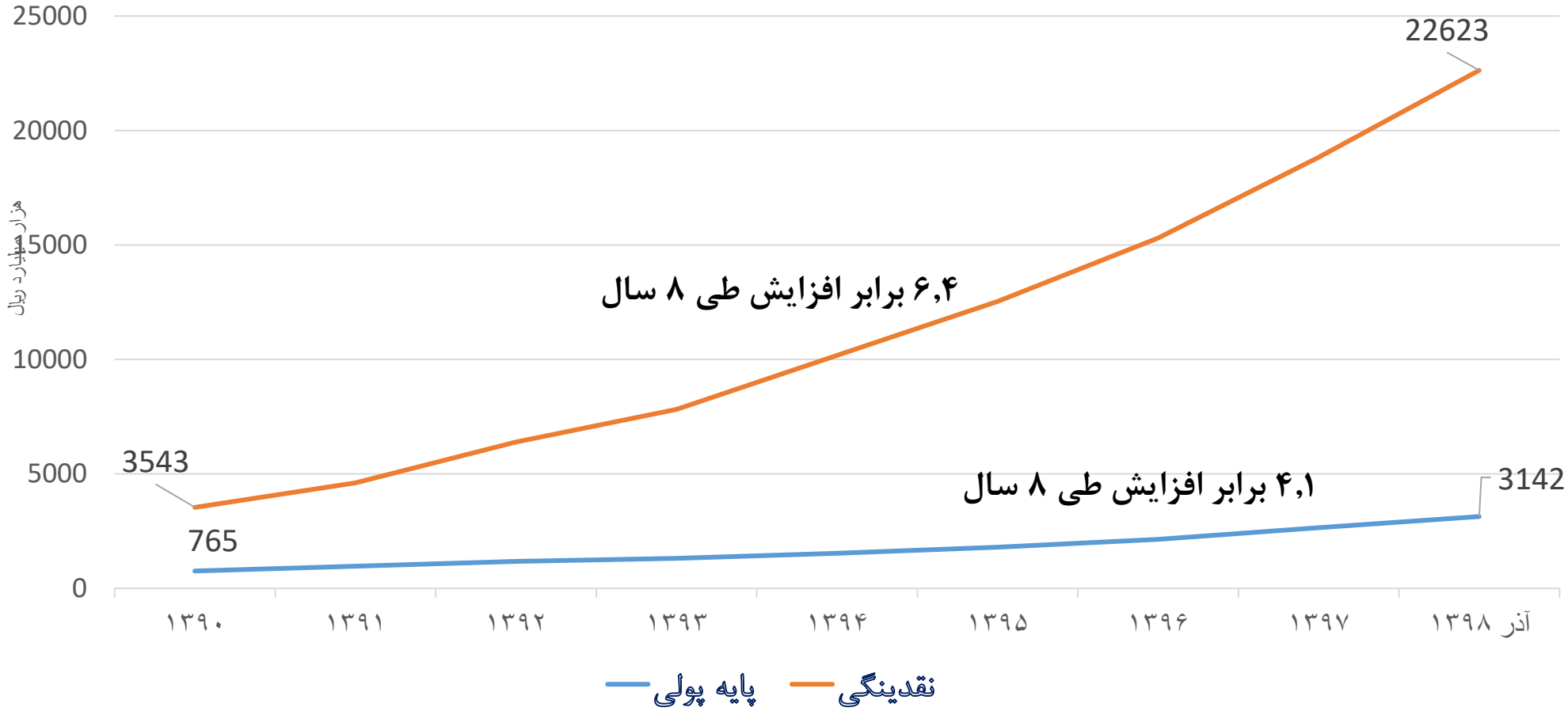

مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها

علل رشد پایه پولی

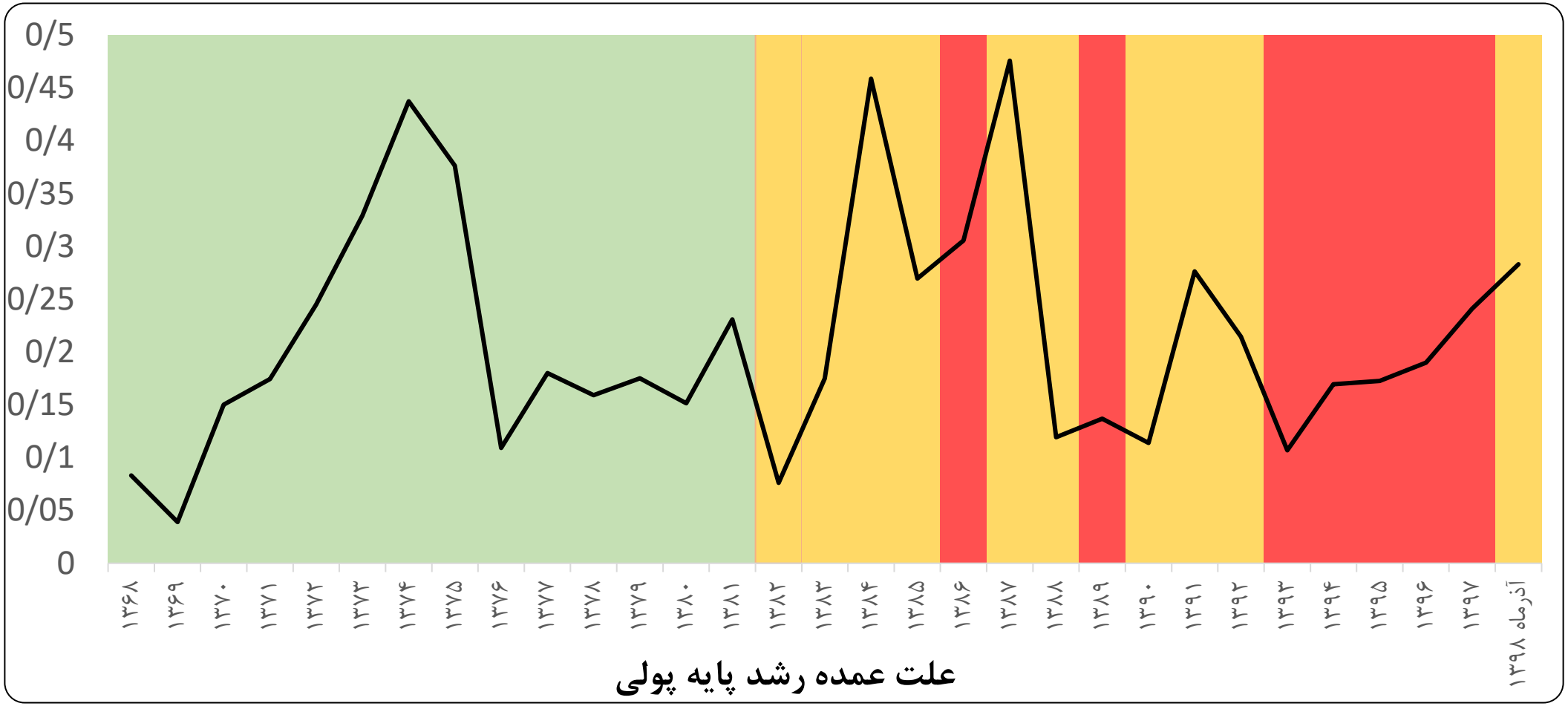

علت عمده رشد پایه پولی

سبز: افزایش خالص بدهی دولت

زرد: افزایش خالص دارایی های خارجی

قرمز: افزایش بدهی بانکها به بانک مرکزی

مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها

ناترازی بانکی : شکاف ترازنامه ای و شکاف درآمد-هزینه

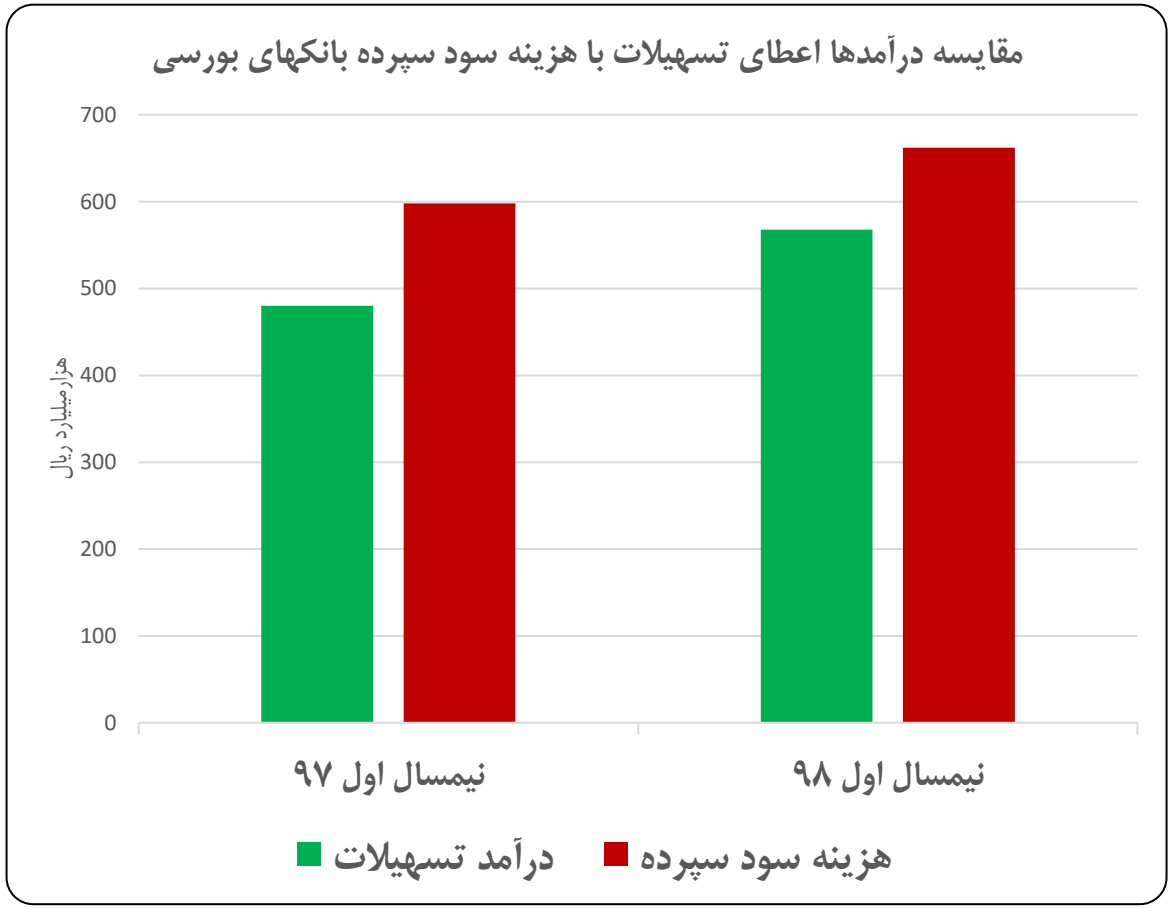

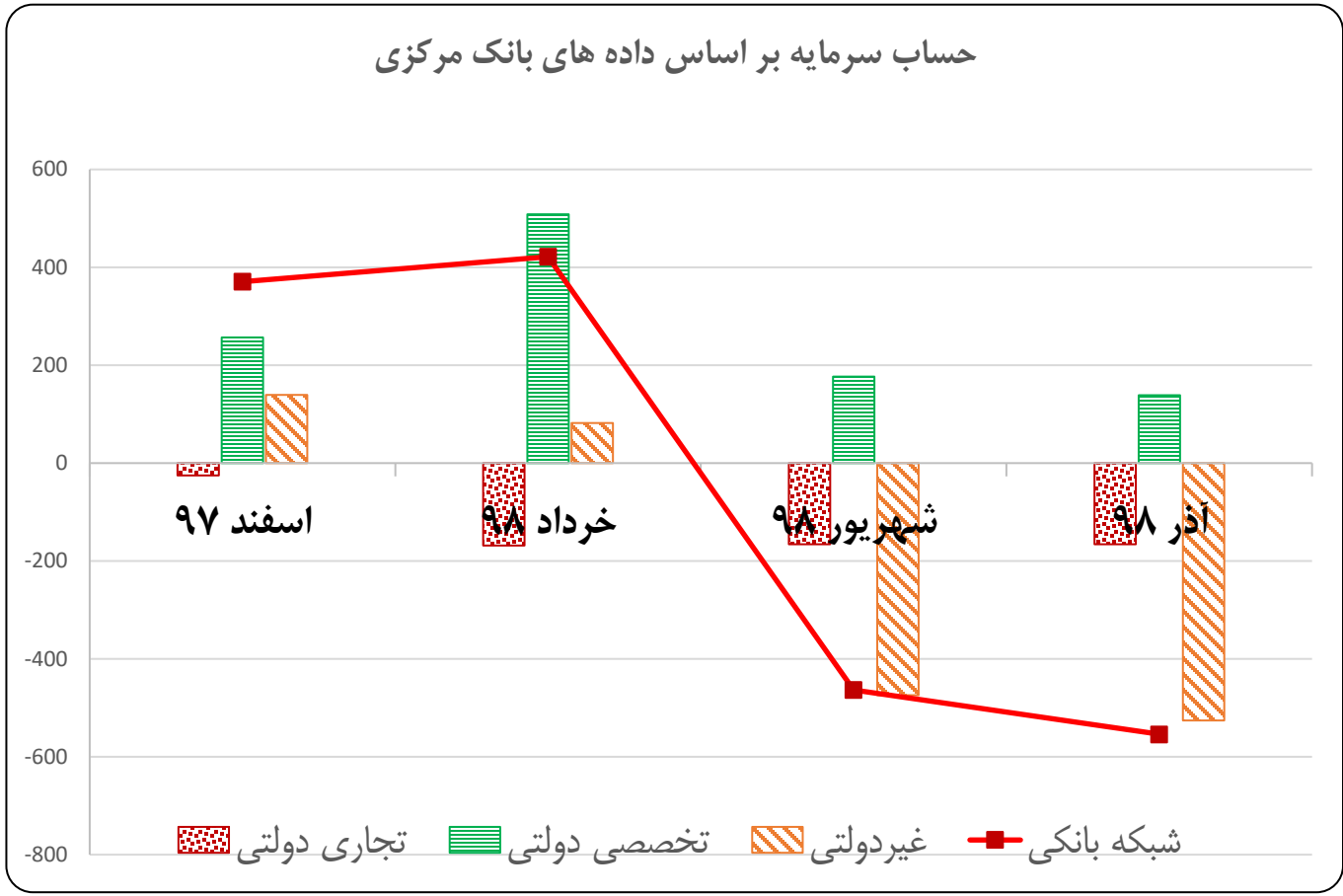

هزینه تعلل در اصلاح نظام بانکی: افزایش شدید زیان انباشته

مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها

تجارت خارجي

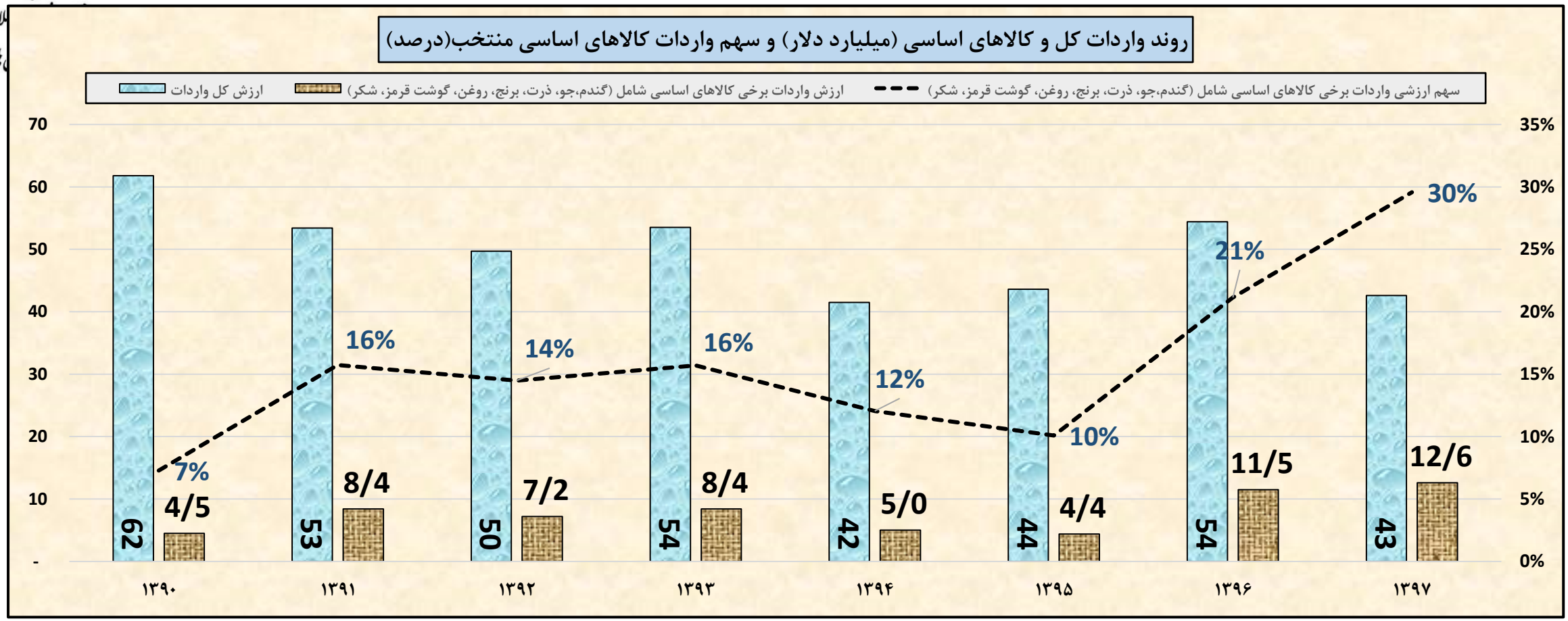

- **تمرکز بالای واردات:** حدود ۴۲ درصد واردات طی سال‌های ۱۳۹۰-۱۳۹۷ از سه کشور(چین، امارات و کره جنوبی) و بالغ بر ۷۰ درصد آن از ده کشور انجام شده است.
- **واردات کالاهای اساسی**: سهم واردات کالاهای اساسی از سال ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۷ صعودی بوده و در سال ۱۳۹۷ سهم کالاهای اساسی از واردات به بالاترین رقم خود طی ۸ سال گذشته رسیده است.

یک علت مهم : سیاست ارز ۴۲۰۰ تومانی

تصویری از وضعیت اقتصادی کشور: چالش‌ها و راهکارها

مجموع مبادلات تجاری (ارزش کل واردات و صادرات) با ده کشور نخست و سایر کشورها طی سال های ۹۷-۱۳۷۱ ارقام: (میلیون دلار)

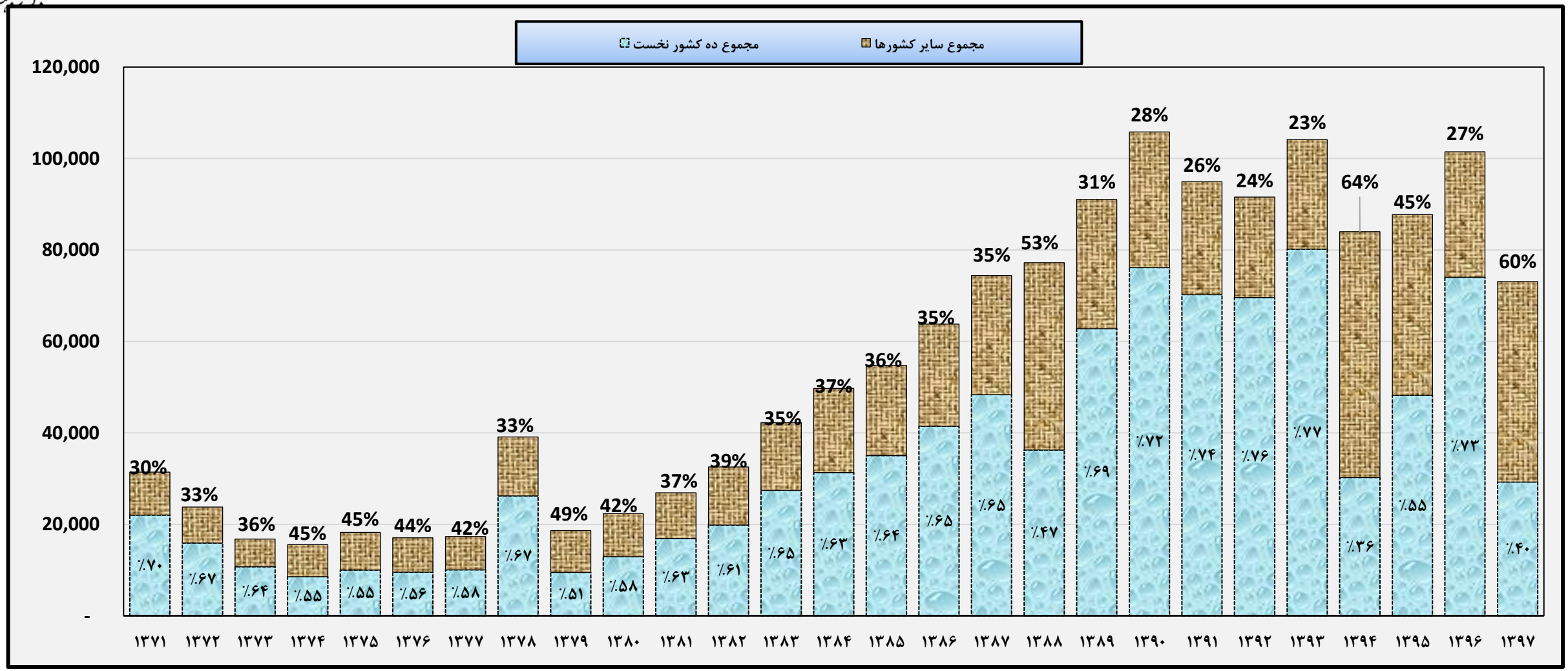

تمرکزبالای تجارت خارجی ایران روی ده کشور طرف معامله

مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها

صادرات

- تعداد کشورهایی که ۸۰ درصد درآمد صادراتی ایران را تامین می‌کرده‌اند از ۲۳ کشور در سال ۱۳۸۰ به ۹ کشور در سال ۱۳۹۷ تقلیل یافته است.
- **تمرکز نسبتا شدید در بازارهای هدف صادراتی** به گونه ای که سهم سه کشور امارات متحده عربی، چین و عراق **از میان ۱۴۷ کشور (مقصد صادراتی)** در سال ۱۳۹۷ مجموعا حدود ۵۴ درصد از ارزش صادرات کالاهای غیرنفتی را به خود اختصاص داده است.
- **سبد صادرات غیرنفتی ایران به شدت به صادرات کالاهای با ارزش افزوده کمتر(عمدتا مواد خام) وابسته است.**
- محصولات معدنی و محصولات صنایع شیمیایی و صنایع وابسته به آن از سال ۱۳۸۶ جزو دو قسمت نخست ارزآورترین کالاهای صادراتی غیرنفتی بوده و تا پایان سال ۱۳۹۷ در همین موقعیت باقی مانده است، گروه مواد پلاستیکی و اشیاء ساخته شده از این مواد؛ کائوچو و اشیاء ... نیز از سال ۱۳۹۰ به دو گروه نخست ارزآور پیوسته است به طوری که **در پایان سال ۱۳۹۷ نزدیک به دو سوم درآمد ارزی از محل صادرات این سه گروه تامین می‌شود.**

مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها

سهم بالای کالاهای واسطه ای از واردات بیانگر

۱. وابستگی بالای تولید کشور به واردات نهاده های واسطه ای.

۲. واردات بخش زیادی از کالاها به صورت نیمه آماده و مونتاژ در داخل که ارزش افزوده زیادی از این کانال ایجاد نمی شود.

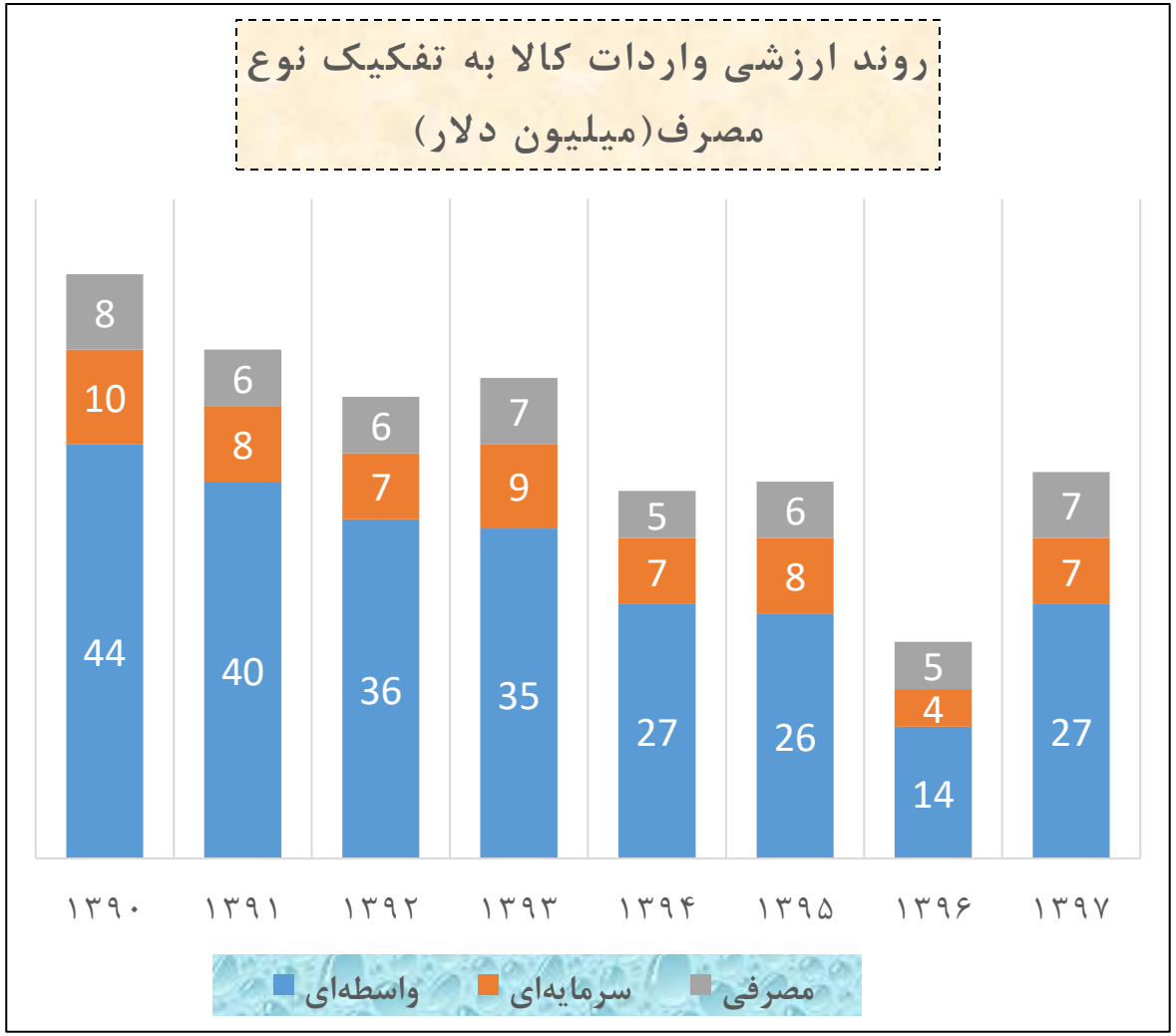

وابستگی بالای تولید به واردات کالاهای واسطه‌ای یک تهدید بالقوه است

مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها

ریشه های وضعیت فعلی اقتصادی

مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها

ریشه های وضعیت فعلی اقتصادی

مالیه عمومی دولت

- کسری بودجه ساختاری مداوم
- رویکرد نادرست در سیاست های مالیاتی، بودجه ریزی و هزینه کرد کارا، مدیریت بازار ارز و.. ناشی از اتکا به منابع نفتی
- فقدان راهبرد مناسب در اقدامات حمایتی از بنگاه و خانوار

راهبرد اقتصادی

- فقدان سیاست های توسعه صنعتی،آمایش سرزمینی و تربیت نیروی انسانی
- نبود دیپلماسی اقتصادی سازگار با اهداف کلان کشور
- نبود برنامه مشخص جهت کاهش و مدیریت عدم اطمینان های اقتصادی

محیط فعالیت اقتصادی

- فقدان یا عدم استفاده از بانک های اطلاعاتی اقتصادی و اجتماعی
- انحصار و فرایند ناکارآمد مجوزدهی
- وجود مزیت اقتصادی در سرمایه گذاری و فعالیت در زمینه های غیر مولد

حکمرانی بخشی

- حکمرانی ناکارآمد نظام مالی و بانکی
- تنظیم گری ناکارآمد بخشی در حوزه های مسکن،صنعت، انرژی
- نبود الگوی مشخص برای استفاده موثر و مولد از ظرفیت های مردمی در بخش های اقتصادی

مدیریت و تصمیم گیری اقتصادی

- ناکارآمدی نظام تصمیم گیری اقتصادی از منظر تعدد و تشتت آراء نهادهای تصمیم گیری، نحوه و فرایند برنامه ریزی و تصمیم گیری و...
- تعارض منافع و ناهماهنگی در سطوح تصمیم گیری بخشی عدم، شفافیت اقتصادی و فرایند های تصمیم گیری
- نگرش کوتاه مدت و تمایل به مسکن های کوتاه مدت در اتخاذ سیاست های اقتصادی

مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها

ظرفیت ها

مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها

ظرفیت‌های بالقوه اقتصاد ایران

- منابع طبیعی: نفت و گاز و مواد معدنی
  - رتبه دوم ذخایر گاز/ رتبه چهارم ذخایر نفت
  - رتبه پانزدهم کشورهای دارای منابع معدنی غنی با ۶۰ نوع محصول معدنی/ رتبه زیر ۱۰ در ذخایر قلع، آهن، مس
- گردشگری: جاذبه‌های بالا در کنار هزینه‌های پایین
  - ۵ام: تنوع اقلیم آب‌وهوایی و اکوتوریستی
  - ۹ام: جاذبه‌های تاریخی و تعداد سایت‌های میراث جهانی طبیعی شناسایی‌شده توسط یونسکو
- موقعیت استراتژیک جغرافیایی: ترانزیت، حمل و نقل و تقاضای بالا در همسایگان
  - برخورداری از ۲۴ مرز جاده‌ای بین المللی، ۵ مرز ریلی و بیش از ۱۱ بندر تجاری کوچک و بزرگ
  - عبور حدود ۴۰٪ نفت دنیا از تنگه‌ی هرمز همه روزه
  - قرار گرفتن در مسیر کریدورهای ترانزیتی بین المللی
  - عمق استراتژیک و اقتدار منطقه‌ای

مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها

ظرفیت‌های بالقوه اقتصاد ایران

- نیروی کار: نیروی جوان و تحصیل‌کرده
  - سهم حدود ۴۵ درصدی جمعیت ۱۵ تا ۴۰ ساله از کل جمعیت کشور

تعداد دانشجویان به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت

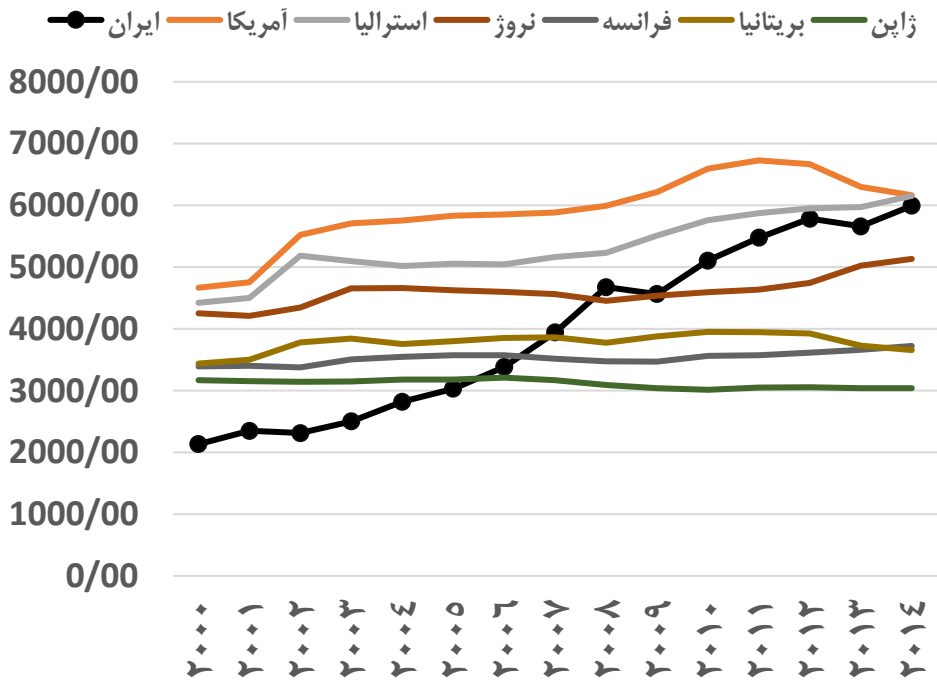

- حوزه‌های علم و فناوری
  - رتبه اول منطقه و شانزدهم جهانی برحسب مقالات و مدارک علمی
  - رتبه دوم در زمینه پیشرفته‌ترین کشورها در حوزه سلولهای بنیادین
  - از نظر تولیدات زیست‌فناوری در رتبه ۱۳ جهان و اول منطقه در سال ۲۰۱۷
  - هشتمین کشور دنیا در پرتاب ماهواره
  - پنجمین کشور در نانو در سال ۲۰۱۶
  - رتبه ۲۱ کیفیت تولیدات مقالات علمی
  - سریعترین نرخ رشد علمی جهان با ۱۱ برابرِ نرخ رشد میانگین جهانی
  - رتبه ۱۷ از نظر تعداد دانشگاه‌های برتر در نظام رتبه‌بندی تایمز
  - جزء ده کشور اول دنیا در المپیادهای علمی
  - سومین کشور در تربیت مهندس در سال ۲۰۱۸

مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها

راهکارها

تصویری از وضعیت اقتصادی کشور: چالش‌ها و راهکارها

محور اصلاحی	برخی از اقدامات	حوزه اثر گذاری				
		معیشت خانوار	تولید	بودجه دولت	بخش مالی	بخش خارجی
اصلاح نظام بانکی کشور	✓ اصلاح و بازسازی ترازنامه شبکه بانکی و تعیین تکلیف بانک‌های ناسالم (نظارت بر عملکرد دولت و بانک مرکزی در اجرای مصوبه شورای عالی هماهنگی اقتصادی سران سه قوه) ✓ نهایی سازی اصلاح قوانین نظام بانکی	✓	✓		✓	
ایجاد شفافیت، رقابت (رفع انحصار) و تسهیل در نظام مجوزدهی به کسب وکار	✓ نظارت بر اجرای احکام متعدد قانونی محیط کسب وکار(قانون اصل ٤٤ (ماده ٧ و...)، قانون بهبود مستمر محیط کسب وکار، قانون رفع موانع تولید و...) ✓ برنامه ریزی جهت اصلاحات قانونی مورد نیاز (ماده ١ و ٧ قانون اصل ٤٤ و...)	✓	✓			
اصلاح نظام مالیاتی کشور	✓ تصویب قوانین مالیات بر مجموع درآمد و مالیات بر دارایی ✓ ساماندهی و یا حذف معافیت های مالیاتی غیر ضروری نظیر معافیت سود سپرده های کلان بانکی، معافیت مالیات بر ارزش افزوده مناطق آزاد تجاری- صنعتی و ویژه اقتصادی، معافیت سود سهام و ... ✓ تفکیک حساب های بانکی (شخصی و تجاری) ✓ جلوگیری از فرار مالیاتی برخی از مشاغل و وصول معوقات مالیاتی ✓ نظارت بر اجرای مناسب و کارآمد قانون پایانه های فروشگاهی و سامانه مؤدیان ✓ نظارت بر اجرا و استقرار طرح جامع مالیاتی	✓	✓	✓		

تصویری از وضعیت اقتصادی کشور: چالش‌ها و راهکارها

محور اصلاحی	برخی از اقدامات		حوزه اثر گذاری				
			معیشت خانوار	تولید	بودجه دولت	بخش مالی	بخش خارجی
تدوین سیاست توسعه صنعتی و تعیین اولویتهای اصلی حمایت از تولید	✓	نظارت بر عملکرد بند الف ماده (۴۶)قانون برنامه ششم (تصویب اولویتهای صنعتی و معدنی در هیات وزیران) و تکمیل اسناد ملی و استانی آمایش سرزمین توسط دولت	✓	✓			
	✓	الزام دولت به تدوین سند جامع راهبرد توسعه صنعتی (اقتصادی) کشور					
بازطراحی برنامه ها و ساختار مواجهه با تحریم	✓	الزام دولت به تدوین و اجرای برنامه فعالانه بلندمدت برای مواجهه با تحریم و تصویب احکام قانونی مورد نیاز	✓	✓	✓	✓	✓
	✓	کاهش آسیب پذیری اقتصاد کشور و خروج از محدوده تحریم‌پذیری					
ساماندهی بدهی های عمومی	✓	الزام دولت به ارائه لایحه مدیریت بدهی های عمومی (پیش نویس در وزارت اقتصاد و دارایی تهیه شده است)		✓	✓	✓	
	✓	مسدود سازی مجاری ایجاد بدهی های غیر اوراقی دولت					
	✓	تقویت نظارت بر پایداری بدهی های عمومی					
ساماندهی دارایی های عمومی و تقویت درآمدزایی صحیح، رشد اقتصادی و تأمین نیازهای اساسی مردم	✓	الزام دولت به ارائه لایحه مدیریت دارایی های عمومی (پیش نویس در خزانه داری کل کشور تهیه شده است)	✓	✓	✓		
	✓	تقویت توان درآمدزایی پایدار دولت از دارایی ها					
	✓	مولد سازی زمین‌های دولتی و منابع طبیعی- باز آفرینی و توسعه مناطق شهری					
	✓	تکمیل فرآیند شناسایی دارایی های دستگاه های اجرایی با نظارت بر عملکرد ثبت اموال در سامانه سادا					

تصویری از وضعیت اقتصادی کشور: چالش‌ها و راهکارها

محور اصلاحی	برخی از اقدامات		حوزه اثر گذاری				
			معیشت خانوار	تولید	بودجه دولت	بخش مالی	بخش خارجی
اصلاح ساختار و فرایند بودجه ریزی کشور	✓	اصلاح قوانین برنامه و بودجه و محاسبات عمومی در راستای: حذف عملیات خارج از بودجه دولت، کاهش انحرافات در عملکرد بودجه، افزایش شفافیت بودجه، نظارت کیفی بر بودجه،...	✓		✓		
افزایش بازده و توان سرمایه گذاری دولت	✓	استفاده از روش های نوین تامین مالی برای پیشبرد طرح های تملک دارایی های سرمایه ای نیمه تمام و جدید					
	✓	تصویب قانون مشارکت عمومی و خصوصی با اصلاحات پیشنهادی		✓	✓	✓	
	✓	نظارت مستمر بر طرح های تملک دارایی های سرمایه ای در راستای اولویت بندی تخصیص، کاهش طرح های نیمه تمام و عدم تعریف طرح های کم بازده					
اصلاح نظام تولید، تبادل و پردازش داده‌های اقتصادی در کشور: سامانه‌ها	✓	نظارت بر اجرای تکالیف مربوط به دولت الکترونیک، تکمیل سامانه های موضوع قانون برنامه ششم (قوه قضائیه و...)					
	✓	الزام دولت به تهیه نقشه جامع یکپارچه سازی سامانه ها در راستای تولید، تبادل و پردازش داده‌های اقتصادی در کشور		✓			
اصلاح بازار سرمایه و افزایش نقش آن در تأمین مالی بنگاه های اقتصادی	✓	پیگیری اصلاحات بازار سرمایه در راستای تسهیل ورود بنگاه ها به بورس و...					
	✓	الزام دولت به ارائه لایحه اصلاح قوانین بازار سرمایه (پیش نویس در دولت تهیه شده است)		✓		✓	

تصویری از وضعیت اقتصادی کشور: چالش‌ها و راهکارها

محور اصلاحی	برخی از اقدامات	حوزه اثر گذاری				
		معیشت خانوار	تولید	بودجه دولت	بخش مالی	بخش خارجی
تقویت دیپلماسی اقتصادی در جهت حمایت از اهداف توسعه ای کشور	✓ نظارت بر حسن اجرای ملاحظات مرتبط با دیپلماسی اقتصادی در ماده ۱۰۵ قانون برنامه ششم توسعه و بند ۱۲ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی ✓ بازطراحی ماموریتهای وزارت امور خارجه و وزارت صمت در همکاری با سایر دستگاه ها	✓	✓			✓
کنترل قاچاق و مدیریت واردات در کشور	✓ تصویب و نهایی سازی قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز ✓ نظارت بر عملکرد وزارت صمت و... در تکمیل سامانه های مبارزه با قاچاق کالا و ارز		✓	✓		✓
ارتقا عملکرد شرکت های دولتی	✓ ارتقای چهارچوب‌های حقوقی فعالیت شرکت‌های دولتی از طریق تمهید ظرفیت‌های قانونی و مقرراتی ✓ نظارت بر عملکرد شرکت های دولتی در فرایند تصویب بودجه ✓ نظارت بر اجرای اقدامات شفاف کننده عملکرد شرکت های دولتی (تبصره ۲ قانون بودجه)		✓	✓		
اصلاح نظام تصمیم گیری اقتصادی	✓ تصویب لایحه مدیریت تعارض منافع ✓ تقویت هماهنگی و یکپارچگی تصمیم گیری های اقتصادی ✓ بازطراحی سازوکارهای فساد زا در سیاستگذاری اقتصادی ✓ درونی کردن هزینه های عدم تصمیم گیری یا استفاده از مسکن های اقتصادی برای سیاستگذار	✓	✓	✓	✓	✓

مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها

سپاس از حسن توجه شما